

Studijų krypčių apžvalgų analizė

[2010-2016]

Studijų kokybės vertinimo centras
2017

Turiny

Metodologija.....	2
Biomedicinos mokslų srities apžvalga	2
Fizinių mokslų srities apžvalga.....	7
Technologijos mokslų srities apžvalga.....	12
Socialinių mokslų srities apžvalga.....	16
Humanitarinių mokslų srities apžvalga	21
Meno studijų srities apžvalga	25

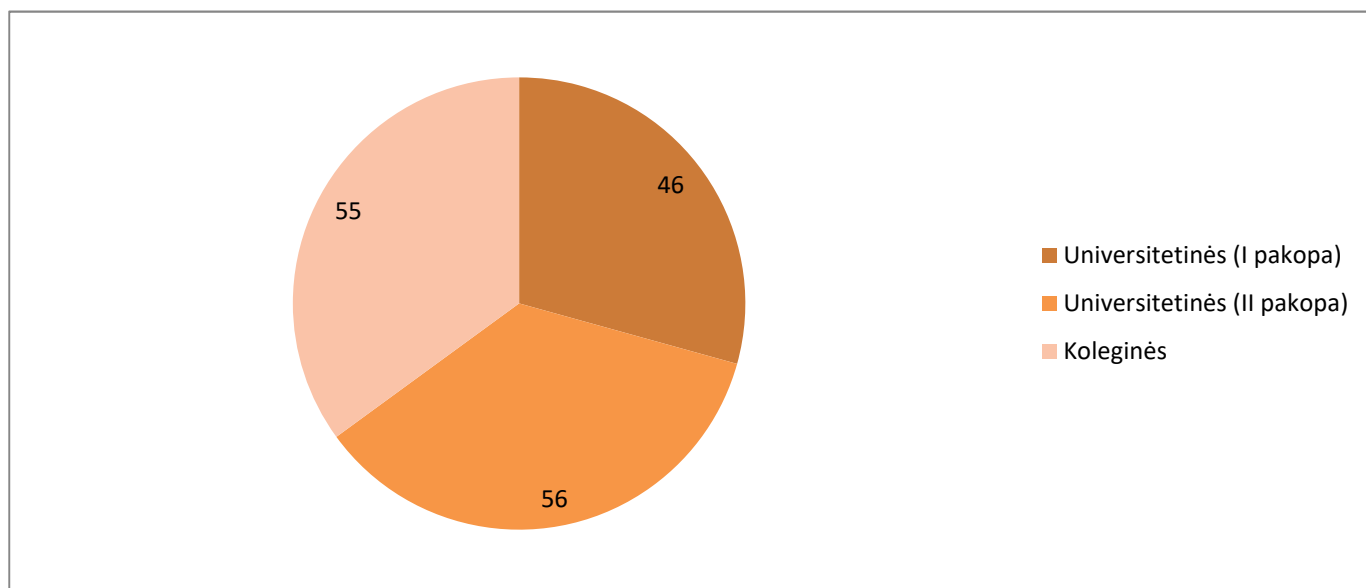
Metodologija

Studijų kokybės vertinimo centras (toliau – Centras) išanalizavo 2010-2016 metais ekspertų grupių parengtas studijų kryptių apžvalgas pagal studijų sritis (biomedicinos, fizinių, technologijos, socialinių, humanitarinių mokslų ir menų). Kryptių apžvalgos – tai laisva forma ekspertų rengiami apibendrinimai įvertinus studijų programas, kurios priklauso tai pačiai studijų krypčiai. Apžvalgose ekspertai pateikia bendrus pastebėjimus, kurie aktualūs visai vertintai krypčiai, taip pat turi galimybę pateikti rekomendacijas Lietuvos švietimo sistemai. Analizės tikslas – identifikuoti pagrindines studijų sričių stiprybes ir silpnybes. Analizės pagrindas – 90 kryptių vertinimo apžvalgų, kurios remiasi 530 įvertintų studijų programų rezultatais. Atlikta visų 90 kryptių apžvalgų kokybinė analizė. Analizė apibendrina dažniausiai ekspertų išreikštas pastabas ir stipriąsias puses, kurios kartojasi skirtingose tos pačios krypties apžvalgose.

Kiekvienos studijų srities stiprybės ir silpnybės aprašytos atsižvelgiant į Vykdomų studijų programų vertinimo metodikoje išskirtas 6 vertinimo sritis: programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai, programos sandara, personalas, materialieji ištekliai, studijų eiga ir jos vertinimas, programos vadyba. Centro atliktoje analizėje taip pat pateikiama statistinė informacija apie 2010-2016 m. įvertintų studijų programų skaičių kiekvienoje iš studijų sričių, atsižvelgiant į studijų rūšį ir pakopą, įvertintų studijų programų atžvilgiu priimtus sprendimus. Į šią analizę neįeina 2016 m. rudenį vertintų programų statistika, kadangi šių studijų programų galutinių vertinimo rezultatų 2016 m. pabaigoje dar nebuvo.

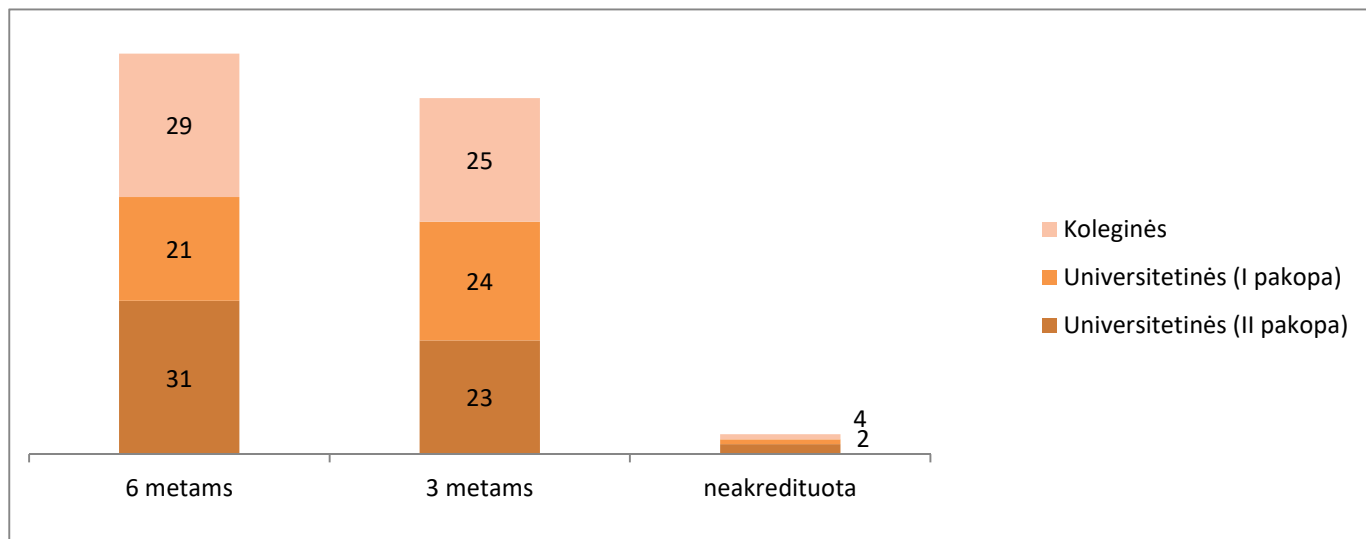
Biomedicinos mokslų srities apžvalga

2010-2016 m. laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 157 vykdomas biomedicinos srities studijų programas. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 55 koleginių, 46 universitetinės pirmosios pakopos, 56 magistrantūros (iš jų 7 – vientisųjų studijų) studijų programos.

1. pav. 2010-2016 metais vertintos vykdomos biomedicinos mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Didžioji dalis visų biomedicinos mokslų srities studijų programų 2010-2016 m. įvertinta teigiamai, 6 programos įvertintos neigiamai. Ilgiausiam – 6 metų – laikotarpiui akredituota 81 (52 %) studijų programa, o 3 studijų metams 72 (46%) studijų programos. Iš jų 6 metams akredituotos 29 koleginių studijų programos, 21 bakalauro studijų programa ir 31 magistrantūros studijų programa (įskaitant 6 vientisųjų studijų programas). Trims (3) metams akredituotos 25 koleginės studijų programos, 24 bakalauro studijų programos ir 23 magistrantūros studijų programos (įskaitant 1 vientisųjų studijų programą). Neakredituotos buvo 4 studijų programos – 1 koleginė studijų programa, 1 universitetinio bakalauro, 2 magistrantūros studijų programos.

2 pav. 2010-2016 metais akredituotos vykdomos biomedicinos mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Biomedicinos mokslų studijų kryptių analizė parengta išanalizavus 9 kryptių apžvalgas, kurios parengtos remiantis 76 vertintomis programomis 20 aukštųjų mokyklų Lietuvoje. Tai sudaro 48 procentus visų vertintų biomedicinos mokslų srities studijų programų 2010-2016 m. Apžvalgoje remiamasi biologijos, miškininkystės, biofizikos ir biochemijos, odontologijos, reabilitacijos, slaugos, sporto, visuomenės sveikatos ir žemės ūkio kryptių apžvalgomis.

Studijų kryptių analizė

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Daugelyje biomedicinos studijų srities kryptių apibendrinimų ekspertai akcentuoja, kad studijų programų tikslai ir rezultatai iš esmės gana gerai apibrėžti - atitinka akademinius ir profesinius standartus bei darbo rinkos poreikius. Periodiškai atnaujinamos programų tikslus bei rezultatus, aukštosios mokyklos linkusios atsižvelgti į socialinių dalininkų nuomonę. Geriau vertintose studijų programose ekspertai akcentuoja, kad išlaikomas geras balansas tarp praktinio, profesinio (labiau kolegijų atveju) bei teorinio rengimo.

Baigiamieji darbai reprezentuoja studentų įgytas žinias bei gebėjimus, kas tuo pačiu leidžia įvertinti ir numatomų studijų rezultatų pasiekimo lygį. Didžiąją dalį baigiamųjų darbų ekspertai vertino teigiamai, tačiau studentų baigiamieji darbai dar turi tobulintinų aspektų: kai kurių programų baigiamųjų darbų rengimui siūloma skirti daugiau kreditų, baigiamuosiuose darbuose turėtų būti daugiau dėmesio skiriama teorijų pristatymui, naudojama daugiau literatūros šaltinių (ypač tarptautinių), baigiamųjų darbų santraukos anglų kalba turėtų būti aiškesnės ir išsamesnės. Ekspertai pastebi, kad kai kurios baigiamųjų darbų santraukos nepateikia pagrindinių baigiamojo darbo rezultatų, t.y. jo pridėtinės vertės – išvadų ir rekomendacijų (įskaitant santrauką ir rekomendacijas anglų kalba). Tokie atvejai rodo, kad ne visi baigiamųjų darbų vadovai skiria pakankamą dėmesį baigiamųjų darbų kokybei.

Dažniausiai biomedicinos mokslų srities studijų programų tikslai ir numatomi studijų rezultatai buvo kritikuojami minint kelis aspektus. Visų pirma, keliais atvejais studijų programų tikslai ir numatomi rezultatai buvo per daug ambicingi, sunkiai išmatuojami, t.y. nėra aišku, ar per numatytą studijų dalyko (kelių dalykų) dėstyimo laikotarpį yra įmanoma pasiekti numatomus studijų rezultatus. Be to, studijų dalykų rezultatai ne visada tinkamai formuluojami studijų dalykų lygmenyje, ne visada nurodomos studijų dalykų sąsajos su pagrindiniais programos rezultatais. Formuluojant programų tikslus aukštosios mokyklos raginama labiau išskirti savo programų profilį - lyginant ją tiek su kitų aukštųjų mokyklų programomis, tiek su programomis, aukštosios mokyklos viduje. Galiausiai, ekspertai siūlo atnaujinti programų turinį, labiau orientuojantis į tarptautinį lygį, kas suteiktų studentams geresnes karjeros perspektyvas. Vienas iš siūlomų studijų programų tarptautiškumo skatinimo veiksnių – jungtinių studijų programų kūrimas.

2. Programos sandara

Ekspertų nuomone, gerai ar labai gerai įvertintų studijų programų sandara atitiko Lietuvos teisės aktus, tarptautinius standartus, studijų dalykai išdėstyti nuosekliai, po praėjusių vertinimų atnaujinti atsižvelgiant į naujausią mokslinę literatūrą ir krypties mokslinius bei technologinius pasiekimus. Ekspertai apibendrina, kad daugelyje geriau vertintų programų studijų turinys išlaiko tinkamą balansą tarp teorijos ir praktikos.

Ekspertai taip pat pateikė pagrindines pastabas, kaip biomedicinos mokslų srities studijų programų turinys toliau turėtų būti tobulinamas. Kai kuriais atvejais aukštosios mokyklos skatinamos peržiūrėti privalomų ir pasirenkamųjų dalykų skirstymą, kuris studentams suteiktų geresnes specializacijos galimybes, taip pat peržiūrėti kai kurių dalykų pavadinimus, kadangi jie klaidinantys ir neatspindi jų turinio. Be to, ekspertai pastebi, kad ne visais atvejais bendrieji universitetinių studijų dalykai yra orientuoti į studijų kryptį, kurioje studijų programa yra vykdoma. Ekspertų manymu, programų, kurios labiau orientuotos į profesijos rengimą, atveju reiktų sumažinti bendrųjų medicinos dalykų ir padidinti dalykų, labiau susijusių su profesijos rengimu, skaičių. Kitos ekspertų rekomendacijos susijusios su pasirenkamųjų dalykų skaičiaus didinimu, literatūros dalykų aprašuose atnaujinimu (užsienio kalba, naujesne, iš elektroninių išteklių), inovatyvių dėstyimo metodų taikymu bei didesniu dėmesiu studentų praktinių gebėjimų įgijimui (praktikos, laboratoriniai darbai), įtraukiant daugiau praktinių aspektų ankstesniais studijų metais ar tobulinant praktikų ar laboratorinių darbų užduotis. Taip pat ekspertai siūlo palyginti ir atnaujinti programų sandaras pagal kitų Europos šalių programų geruosius pavyzdžius.

3. Personalas

Pagrindine biomedicinos mokslų srities studijų programų stiprybe laikomi kvalifikuoti ir motyvuoti dėstytojai, palaikantys glaudžius santykius su studentais. Geriau vertintose studijų programose dėstytojai pakankamai įsitraukę į mokslinius tyrimus, atitinkančius studijų programos kryptį, noriai kelia kvalifikaciją dalyvaudami tarptautinėse mobilumo programose bei konferencijose. Kai kuriose programose į programos įgyvendinimą aktyviai pritraukiami ir tarptautinius ekspertai, jų patirtis studijų procesą papildė naujais dėstyimo metodais bei kitokiu požiūriu.

Biomedicinos mokslų srities studijų programų personalo tobulintinos sritys dažnu atveju susijusios su didelių dėstytojų krūviu, dėl kurio dalies dėstytojų įsitraukimas į tyrimus gana ribotas – didžioji dalis dėstytojų publikacijų skelbiama nacionalinio lygmens leidiniuose, publikavimo rodikliai aukšto lygio tarptautiniuose mokslo žurnaluose pakankamai žemi. Retesniais atvejais ekspertai skatino aukštųjų mokyklų dėstytojus įsitraukti į tyrimus, labiau orientuotus į kryptį ar atspindinčius studijų programos specifiką. Ekspertai atkreipė dėmesį į Lietuvoje vis dar nesukuriamas sąlygas dėstytojams išeiti kūrybinių atostogų (angl. *sabbatical leaves*), kurios kompensuotų laiko trūkumą mokslinių tyrimų vykdymui. Ekspertai akcentuoja, kad kartą per 4-5 metus išeidami kūrybinių atostogų dėstytojai pagerintų savo ir savo institucijos mokslinių tyrimų rodiklius bei bendru studijų kokybės kėlimu..

Ekspertų nuomone, dėstytojų mobilumas (išvykstančių bei atvykstančių) kai kuriose institucijose taip pat turėtų būti didesnis. Viena pagrindinių riboto tarptautinio mobilumo priežasčių – anglų kalbos žinių trūkumas, ribotas partnerių užsienio šalyse skaičius. Kai kurių labiau specializuotų programų (dažniau – magistro lygmens) atveju aukštosios mokykloms rekomenduojama į programos dėstymą pritraukti daugiau tos srities praktikų-profesionalų, daugiau jaunesnės kartos dėstytojų iš Lietuvos ar užsienio. Kai kurių programų dėstytojams rekomenduojama tobulinti ir pedagogines kompetencijas.

4. Materialieji ištekliai

Daugumoje vertintų studijų programų ekspertai materialiuosius išteklius vertino gerai – numatytos patalpos studijoms, mokymo ir mokymosi medžiaga, kompiuterinė bei laboratorinė įranga (jei to reikalauja programos specifika) yra tinkamos, jų pakanka sėkmingam programos įgyvendinimui. Ekspertai pastebi, kad kelių institucijų tyrimų ir mokymosi laboratorijos pastaruoju metu buvo sėkmingai atnaujintos panaudojant ES projektų paramą. Studentams šios patalpos laisvai prieinamos, ten jie gali užsiimti moksliniais tyrimais.

Vis dėlto, studijų programų materialieji ištekliai turėtų būti tobulinami, atsižvelgiant į kelias pagrindines ekspertų pastabas. Visų pirma, ekspertai pastebėjo, kad nors bendra mokymosi medžiaga yra gera, tačiau turėtų būti naudojama daugiau ir naujesnių tarptautinių leidinių (tiek žurnalų, tiek knygų). Be to, ekspertai akcentuoja, kad kai kuriais atvejais reikėtų daugiau dėmesio skirti elektroninei mokymosi aplinkai, tiek dėstytojais, tiek studentais turėtų būti labiau skatinami naudotis elektroninėmis duomenų bazėmis. Kai kuriose aukštosiose mokyklose vis dar nėra užtikrinamas nemokamas specialios įrangos, instrumentų ar medžiagų naudojimas, kai kur materialioji bazė ne visai pritaikyta žmonėms su negalia. Kai kurių bibliotekų darbo laikas turėtų būti koreguojamas pagal dėstytojų bei studentų poreikius. Keliais atvejais turėtų būti tobulinamos praktikų sąlygos – kai kurie išoriniai praktikų vadovai turėtų glaudžiau bendrauti su aukštąja mokykla, kad būtų užtikrinamas tinkamas studentų praktikų organizavimas bei studentų darbo įvertinimas.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Daugeliu atvejų biomedicinos mokslų srities studijų programų studijų eigos vertinimas yra geras – priėmimo reikalavimai yra tinkami, studentų socialinės ir akademinės paramos sistema pakankama, pasiekimų vertinimas aiškus, suprantamas ir skaidrus. Studentai patenkinti dėstymo kokybe bei dėstytojų pagalba.

Vis dėlto, yra keli aspektai, kaip studijų procesas galėtų būti tobulinamas. Visų pirma, ekspertai akcentuoja, kad daugiau dėmesio turėtų būti skiriama studentų mobilumo kliūčių mažinimui. Kai kurių programų vykdytojai skatinami labiau ugdyti studentų anglų kalbos lygį. Kitais atvejais studentų ribotą mobilumą padėtų išspręsti daugiau partnerių užsienio šalyse (geografinio lauko plėtimas), tuo pačiu užtikrinant, kad priimančioje institucijoje studentas gaus visas reikalingas žinias, t. y., kad visi dalykai studentui grįžus bus užskaityti. Ekspertai pastebi, kad kai kurių programų atveju (ypač kolegijų atveju) reikėtų daugiau dėmesio skirti studentų tyriminių gebėjimų ugdymui, stengtis gagesnius studentus įtraukti į taikomuosius tyrimus. Ekspertai pastebėjo, kad aukštųjų mokyklų studentų karjeros stebėsenos sistemos galimybės ribotos, siūlo į šią veiklą labiau įtraukti aukštosiose mokyklose veikiančius karjeros centrus ir alumni organizacijas, tobulinti informacijos rinkimo procesus.

6. Programos vadyba

Daugelio studijų programų vadybą gerai ir labai gerai vertintų programų atžvilgiu ekspertai teigiamai vertina dėl aiškiai paskirstytų atsakomybių skirtinguose administracijos lygmenyse, aiškių vidinės studijų kokybės užtikrinimo procedūrų, į kurių vykdymą yra įtraukiami visi (vidiniai ir išoriniai) socialiniai dalininkai. Be to, dalis programų, kurios

jau buvo vertintos ne pirmą kartą, po praėjusio vertinimo patobulėjo, kas patvirtina vadybos (dažniausiai - studijų programų komitetų) efektyvumą.

Vis dėlto, programoms, kurių vadyba buvo vertinama patenkinamai (2 balais), siūloma aiškiau paskirstyti ir aprašyti atsakomybes, didinti kokybės užtikrinimo procedūrų skaidrumą. Be to, ekspertai skatina kai kurių programų vadybos sistemą supaprastinti, kad ji būtų lankstesnė ir labiau prieinama socialiniams dalininkams, ypač darbdaviams ir absolventams. Pastebima, kad kai kuriose programose studentų dalyvavimas apklausose pakankamai žemas – jie dažniau savo pastabas išreiškia dėstytojams neformaliu būdu. Karjeros centro veikla darbdavius ir absolventus įtraukiant į programų tobulinimą, turėtų būti aktyvesnė. Be to, aukštosios mokyklos turi subalansuoti dėstytojų darbo krūvį, kad jiems liktų pakankamai laiko moksliniams tyrimams.

Rekomendacijos aukštojo mokslo sistemai

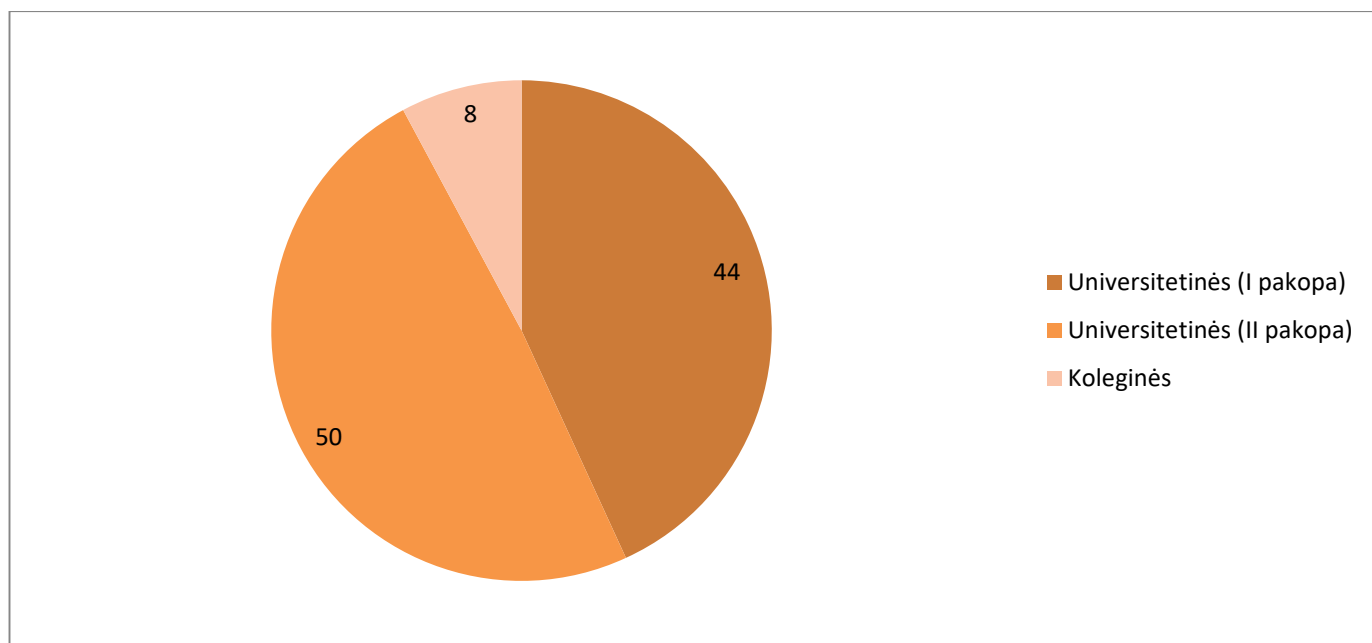
Ekspertai rekomenduoja daugiau dėmesio valstybiniu lygmeniu skirti aukštojo mokslo tarptautiškumui. Turėtų būti skiriama daugiau išteklių dėstytojų ir studentų anglų kalbos žinių tobulinimui, dėstytojai bei studentai turėtų būti aktyviau skatinami dalyvauti mobilumo programose, aukštosios mokyklos turėtų užtikrinti tinkamas sąlygas dėstytojams vykdyti tarptautinio lygmens tyrimus. Tinkamos sąlygos turėtų būti užtikrinamos ir atvykstantiems dėstytojams.

Aukštosios mokyklos turėtų daugiau dėmesio skirti dėstytojų tyrimų kokybei. Vienas iš jau anksčiau minėtų būdų – dėstytojų kūrybinės atostogos kartą per 4-5 metus. Vertintojai taip pat mano, jog dėstytojų/tyrėjų paaugstinimas pareigose turėtų būti labiau standartizuotas, siejamas su konkrečiais rodikliais. Tyrimams ir dėstymui skiriamo laiko santykis turėtų būti peržiūrimas, studentų rengimas turėtų pereiti nuo įprastų paskaitų į labiau taikomųjų tyrimų rengimą, kadangi žinių įgijimas ir pritaikymas per taikomąją veiklą moksliai įrodytas kaip efektyvesnė mokymosi forma.

Ekspertai pastebi, kad nėra aiškaus skirtumo tarp programų skirtingose aukštosiose mokyklose, kai kuriais atvejais ypač panašios ir tos pačios krypties programos toje pačioje aukštojoje mokykloje. Ekspertai siūlo taupyti žmogiškuosius bei finansinius išteklius ir programas perorganizuoti, t.y. kelias programas sujungti į vieną arba peržiūrėti programas ir užtikrinti, kad būtų aiškiai iškomunikuojami atitinkamų programų pranašumai ir ypatybės.

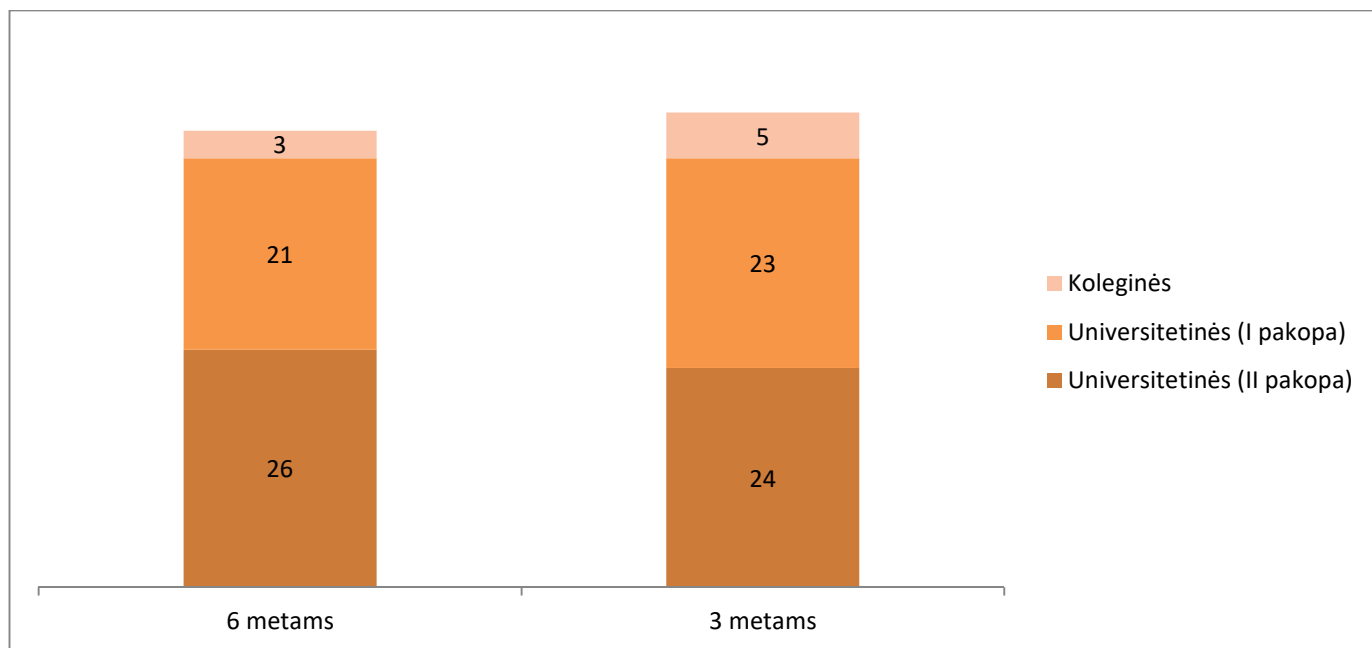
Fizinių mokslų srities apžvalga

Per 2010 – 2016 m. Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 102 vykdomas fizinių mokslų srities studijų programas. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 8 koleginių studijų programos, bakalauro studijų programų įvertinta 44, o magistrantūros – 50 (žr. 3 pav.).

3 pav. 2010-2016 metais vertintos vykdomos fizinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Visos fizinių mokslų srities studijų programos 2010-2016 m. įvertintos teigiamai. Ilgiausiam – 6 metų – laikotarpiui akredituotos 50 (49%) studijų programų, o 3 studijų metams 52 (51%) studijų programos. Iš jų 6 metams akredituotos 3 koleginių studijų programos, 21 bakalauro studijų programa ir 26 magistrantūros studijų programos. Trims (3) metams akredituotos 5 koleginių studijų programos, 23 bakalauro studijų programos ir 24 magistrantūros studijų programos (žr. 4 pav.). Neakredituotinių studijų programų analizuojamu laikotarpiu nebuvo.

4 pav. 2010-2016 metais akredituotos vykdomos fizinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Fizinių mokslų studijų kryptių analizė parengta išanalizavus 5 kryptių apžvalgas, kurios parengtos remiantis 67 vertintomis programomis 12-oje aukštųjų mokyklų Lietuvoje. Tai sudaro 66 procentus visų vertintų fizinių mokslų srities studijų programų 2010-2016 m. Apžvalgoje remiamasi ekologijos ir aplinkotyros, geografijos, geologijos, informatikos ir matematikos studijų kryptių apžvalgomis.

Studijų kryptių analizė

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Analizuojamose kryptių apžvalgose ekspertai mini, kad ši sritis buvo viena stipriausių lyginant su kitomis vertinamosiomis sritimis. Apžvalgose minima, kad ekspertų vertintų programų tikslai apėmė globalius, europinius ir nacionalinius darbo rinkos poreikius bei reikalavimus. Programų tikslai ir studijų rezultatai orientuoti į lanksčių specialistų reikalingų darbo rinkai rengimą. Ekspertų rekomendacijos skirtos programų tikslus išgryninti, padaryti juos skaidresnius ir išryškinti skirtumus, ypač tarp programų tikslų ir rezultatų pirmosios pakopos ir magistrantūros programose.

Ekspertai taip pat pabrėžė, kad programų tikslai tam tikrose kryptyse (geologija, ekologija) neperteikia ir ignoruoja tarptautinės plėtos ir mokslinių tyrimų rezultatus, neatspindi naujausių mokslo pasiekimų. Kryptių apžvalgose ekspertai susieja programų tikslus ir struktūrą teigdami, kad šios sritys daro viena kitai didelę įtaką ir nežinojimas naujausių mokslinių atradimų konkrečioje kryptyje atsiliepia programos struktūrai.

Taip pat kryptių apžvalgose ekspertai mini, jog programų tikslai ir rezultatai galėtų būti geriau atspindėti savianalizės suvestinėje. Anot ekspertų tai svarbu ne tik vertinimo metu, bet ir patiems programų vykdytojams. Ypač ekspertai pabrėžia, kad programose, kurios turi ilgą istoriją, programos tikslai dažnai matomi kaip „būtinasis blogis“ (angl. *necessary evil*), kurie skirti tik programos akreditavimui, o ne galimybei giliai diskutuoti apie programos esmę tarp programos vykdytojų. Žinoma ekspertai sutinka, kad siekiant tokios mąstysenos pokyčio privalo būti sukurtos tinkamos institucinės vadybos sistemos.

2. Programos sandara

Programos sandaros sritis ekspertus nustebino tuo, kad joje atsispindi stiprus darbo rinkos poveikis. Anot ekspertų sandara buvo pritaikyta darbo rinkos realijoms. Daugumoje vertintų programų ekspertai matė labai stiprų socialinių partnerių vaidmenį kuriant ir tobulinant programų struktūrą. Daugumoje vertintų programų ekspertai pastebi gerai suplanuotą programos sandarą leidžiančią pasiekti numatytus studijų rezultatus.

Taip pat ekspertai paminėjo ir tobulintinas sritis. Apžvalgose dažnai minima, kad programos kuriamos ir vykdomos atsižvelgiant ne į būtinus programos tikslus, bet į turimą personalą. To pasekmė, anot ekspertų, labai ryškūs programų sandaros trūkumai, būtinų kryptiai dalykų nebuvimas. Taip pat ekspertai mini, kad dažnai programose pasigendama perkeliamųjų gebėjimų (angl.: *transferable skills*), kurie yra labai vertinami darbdavių (lyderystė, komunikacija, darbo grupėje metodai).

Apžvalgose nurodoma, kad gana retai aukštosios mokyklos palygina savo vykdomas programas su kitomis panašiomis programomis pasaulyje ir Lietuvoje. Tai, anot ekspertų, suteiktų gilesnių įžvalgų, leistų suprasti, koks yra tarptautinis standartas panašioms programoms, bei suteiktų svarbios informacijos siekiant išsiskirti iš kitų programų Lietuvoje. Ekspertai minėjo, kad svarbu turėti programų struktūros gaires skirtas bakalauro ir magistro programoms, kadangi nesant gairių programos turinys skirtingose kryptyse ir skirtingose aukštosiose mokyklose yra suprantamas labai skirtingai.

3. Personalas

Personalo sritis buvo viena labiausiai diskutuotų sričių ekspertų apžvalgose. Ekspertai pabrėžė, kad dėstytojai, kuriuos jie sutiko, buvo labai atsidavę ir entuziastingi. Vis dėlto, visose apžvalgose akcentuojama, kad dėstytojų darbo krūvis yra per didelis lyginant jį su tarptautiniais standartais. Tai lemia ir tokias pastabas kaip pernelyg didelio atotrūkio tarp dėstytojo ir mokslininko-tyrėjo (angl. *researcher*) buvimas, kuris dažnai susijęs su netoleruotina aukštu dėstytojų darbo krūviu. Ekspertai pastebėjo, kad dėstytojų darbo krūvis per didelis, o moksliniams tyrimams skirtas krūvis – per mažas. Ekspertai taip pat pastebėjo, kad kontaktinių valandų ir moksliniams tyrimams skirtų valandų traktavimas tarp institucijų labai skiriasi. Dauguma įvardija 70 ir 30 procentų proporciją, kur 70 skirta kontaktiniam pedagoginiam darbui, o 30 moksliniams tyrimams. Ekspertai pastebėjo, jog aukštosios mokykloms, kurios griežtai laikosi tokio suskirstymo, tai gali neigiamai atsiliiepti. Jų nuomone, aukštosios mokykloms siekiant, kad jų dėstytojai reitinguotųsi šalia kitų Europos universitetų dėstytojų, negalima apriboti mokslinių tyrimų laiko.

Vertintojų nuomone, aukštosios mokyklos Lietuvoje privalo įsipareigoti skatinti dėstytojų pedagoginių kompetencijų tobulinimą. Kaip to skatinimo pavyzdį ekspertai mini galimybę skirti apdovanojimą geriausiems dėstytojams. Tai galėtų skatinti inovatyvių dėstytojų būdų sklaidą ir studentų įtraukimą, naujų technologijų naudojimą dėstytojų.

Ekspertai pabrėžė, kad didžioji dalis dėstytojų yra kompetentingi savo dėstomuose dalykuose. Dauguma yra aktyvūs dalyvaudami projektuose, kurie tiesiogiai susiję su studijų programa. Tačiau be keleto išimčių, dauguma projektų, mokslinių tyrimų ir publikacijų yra regioninės arba nacionalinės reikšmės. Iš esmės ekspertai sutinka, kad tokia veikla yra reikšminga, ypač šalies vystymuisi, tačiau rekomenduoja daugiau dėmesio skirti tokių studijų ir projektų viešinimui tarptautiniu lygmeniu, užsienio mokslininkų pritraukimui.

Taip pat apžvalgose minimas ir kolegijų sektorius, kuriame reikalaujama tam tikros praktinės patirties iš dėstytojų. Anot ekspertų, kolegijos dažnai patiria sunkumų su šiuo reikalavimu. Tačiau tuo pačiu atveju vertintojai pastebėjo, kad labai retai reikalaujama, kad dėstytojai tobulintų praktines kompetencijas (tai pabrėžta kolegijų programų vertinime) (angl. *up to date*).

Galiausiai, ekspertai pastebėjo, kad labai dažnai dėstytojais dirba tų pačių institucijų absolventai. Anot ekspertų, tokia praktika kerta su gerosios praktikos, idėjų įvairovės sklaida ir įsivyravusių tradicijų kvestionavimu (angl. *challenging*), kas sudaro būtinas sąlygas sveikam aukštojo mokslo sektoriaus vystymuisi.

4. Materialieji ištekliai

Materialiųjų išteklių dalis apžvalgose minima gana retai. Ekspertai pabrėžė, kad ištekliai yra pakankamai geri, o tai pat matomas nuoseklus studijoms reikalingos įrangos tobulinimas. Ekspertai taip pat akcentavo, kad darbdaviai ir akreditavimo agentūros Europoje itin vertina grupinio darbo patirties svarbą, o tam reikalingos ir specialios patalpos aukštojo mokslo institucijose. Nors dauguma aukštųjų jau atkreipė dėmesį į tai, ir numatė vietas, kur studentai gali rinktis ir dirbti grupėse, tačiau vis dar pasitaiko tokių aukštųjų mokyklų kur to nėra. Taip pat dažnai ekspertai mini pastatų nepritaikymą asmenims turintiems specialiųjų poreikių, tačiau pabrėžė, kad visos aukštosios mokyklos šias problemas žino ir siekia jas išspręsti.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Studijų eigos ir jos vertinimo srityje ekspertai pastebėjo, kad studijų organizavimas yra geras ir tam jokių pastabų neturėjo. Tuo tarpu vertinimui ekspertai skyrė daug dėmesio. Apžvalgose minima, kad pernelyg daug dėmesio egzaminų metu skiriama atminties testavimui ir per mažai – žinių ir gebėjimų taikymo vertinimui. Ekspertai vertinimo

sritis įvardino kaip vieną problemiškesnių, anot jų studijų (dalyko) rezultatų vertinimui nėra skiriamas pakankamas dėmesys.

Išsakytos pastabos ir studentų baigiamiesiems darbams. Anot ekspertų, baigiamųjų darbų kokybė yra gana žema. Jų nuomone tai gali būti pasekmė aukšto dėstytojų krūvio, dėl kurio nelieta pakankamai laiko kokybiškai baigiamųjų darbų priežiūrai. Taip pat baigiamųjų darbų vertinimas ne visada yra tinkamas, vertinimo kriterijai nėra aiškūs ir dažnai pasitaiko, kad beveik visi baigiamieji darbai toje pačioje programoje yra įvertinti itin aukštais balais (9 arba 10), nors anot ekspertų, baigiamųjų darbų kokybė atsilieka nuo bendro Europinio standarto. Magistrantūros baigiamieji darbai stokoja analitiškumo, dažnai naudojama silpna metodologija, analizės technikos ir interpretacijos. Taip pat ekspertai pastebėjo, kad baigiamųjų darbų komisijose visada yra socialinių partnerių atstovas, tačiau panašu, kad atstovas nėra tinkamai supažindintas kaip tinkamai atlikti šį darbą. Tai pat ekspertai nerado įrodymų, kad socialinių partnerių skyrimas ar jų tinkamumas atstovauti komisijoje būtų kaip nors formaliai patvirtintas institucijoje ar jos padalinyje.

Galiausiai, apžvalgose rekomenduojama didinti tarptautinį judumą, tiek studentų, tiek pačių dėstytojų. Minima, kad studentai nėra susipažinę su aukštosios mokyklos aplinka ir kas vyksta joje (fakulteto ar katedrų tyrimai ir pan.). Apžvalgose taip pat rekomenduojama daugiau dėmesio skirti grupiniam darbui ir baigiamųjų darbų priežiūrai.

6. Programos vadyba

Apžvalgose programos vadybos sritis buvo aprašyta kiek apibendrintai ir trumpai. Ekspertai, kurie vertinimuose Lietuvoje dalyvavo ne pirmą kartą, pabrėžė, kad pastebi labai teigiamus pokyčius siekiant gerinti studijų kokybę.

Apžvalgose dažnai minima rekomendacija toliau dirbti su socialinių partnerių įtraukimu į programų tobulinimo procesus. Ekspertai siūlo susikonsultuoti ties bendradarbiavimo kontaktų plėtra tarp potencialių darbdavių ir pačių studentų, taip skatinti dialogą iš anksto, dar nebaigus studijų. Rekomenduojama kurti sisteminius procesus socialinių partnerių patarimų rinkimui (darbdavių darbo grupė arba komisija minima kaip pavyzdys).

Apžvalgose taip pat minima, kad studijų programų komitetų efektyvumas yra labai skirtingas. Kai kurie komitetai atlieka stiprius ir kontroliuojančius vaidmenis, kiti neprisiima pilnos atsakomybės už programos valdymą, jų kokybę ir palieka tai individualių dėstytojų galioje.

Studentai dažnai nežino, kokia yra jų įtaka programos tobulinimui, jie negauna grįžtamojo ryšio po apklausų, todėl ekspertai rekomenduoja reguliariai informuoti studentus, kaip jų pastabos yra svarstomos ir kaip jos keičia/tobulina studijų programą.

Rekomendacijos savianalizės rengėjams

Ekspertai apžvalgose mini, kad parengtos savianalizės suvestinės dažnai yra itin skirtingo lygio. Pabrėžiama, kad „masė nereikšmingos daugiažodystės nepakeis faktų“ (angl. *a mass of irrelevant verbiage is no substitute for facts*). Ekspertai pabrėžė, kad dėstytojai teikdami tyrimų publikacijas dažnai yra supažindinti su griežtais publikacijų reikalavimais ženkli ar puslapių skaičiui, todėl akademikai turėtų būti supažindinę su tokia savidisciplinos forma. Ekspertų nuomone, kai kurios savianalizės buvo labai atsikartojančios ir tiek pat naudingos informacijos buvo galima pateikti trumpesnėse versijose.

Daug savianalizių naudoja tokius terminus, kaip „atitinka reikalavimus“, „yra suderinta“, „įgyvendina“, vietoj to, kad pateiktu konkrečius faktus ir leistų vertintojams tuo įsitikinti. Pavyzdžiui, minimalių reikalavimų atitikimas turėtų būti

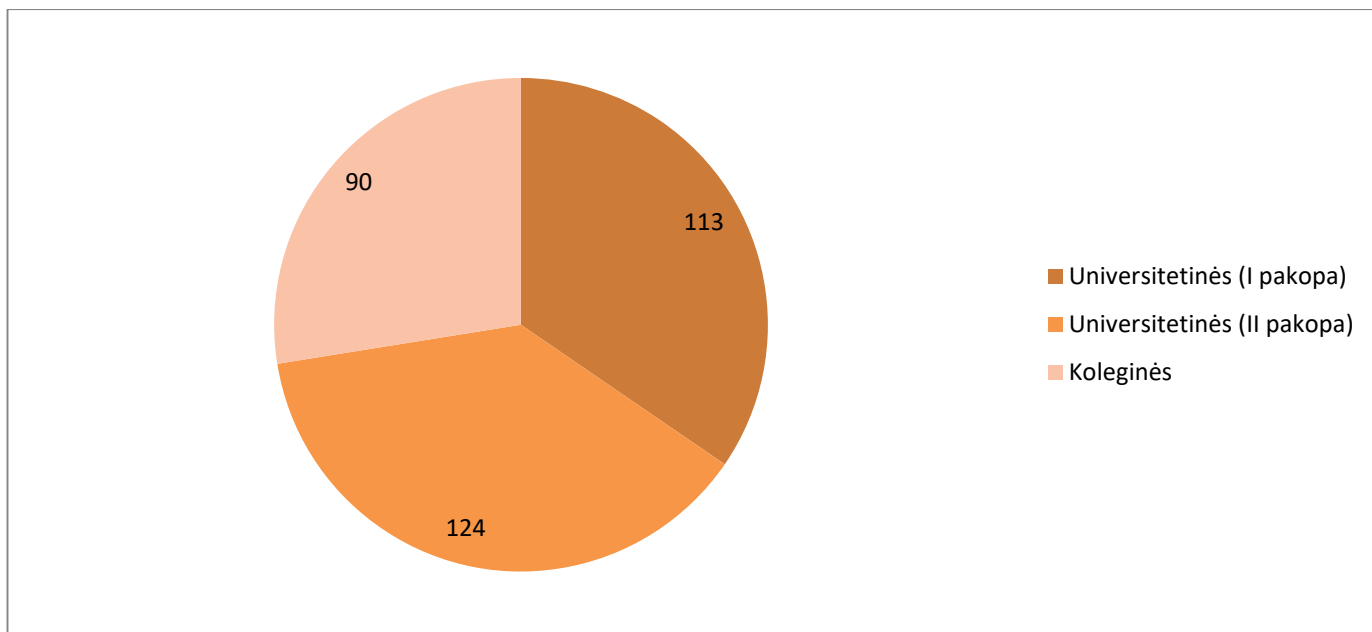
konkrečiai atspindėtas savianalizės suvestinėje, vietoj masės nuorodų į teisinius dokumentus ir tokio detektyvinio darbo palikimo ekspertams.

Rekomendacijos aukštojo mokslo sistemai

Apžvalgose viena esminių rekomendacijų aukštojo mokslo sistemai įvardijamas finansavimas studijoms ir mokslinei veiklai. Ekspertai pabrėžė, kad finansiniai ištekliai, kurie skiriami katedroms, dažnai yra išnaudojami tik dėstytojų darbo užmokesčiui, o atlyginimai yra gana žemi. To pasekmė yra ta, jog jauni ir talentingi doktorantūros studentai atsisako tęsti mokslinę karjerą aukštojo mokslo institucijose. Tai lemia, jog vyresni dėstytojai dažnai turi užimti kelias pareigas (pavyzdžiui keliose skirtingose institucijose) siekiant gauti patenkinamą atlyginimą.

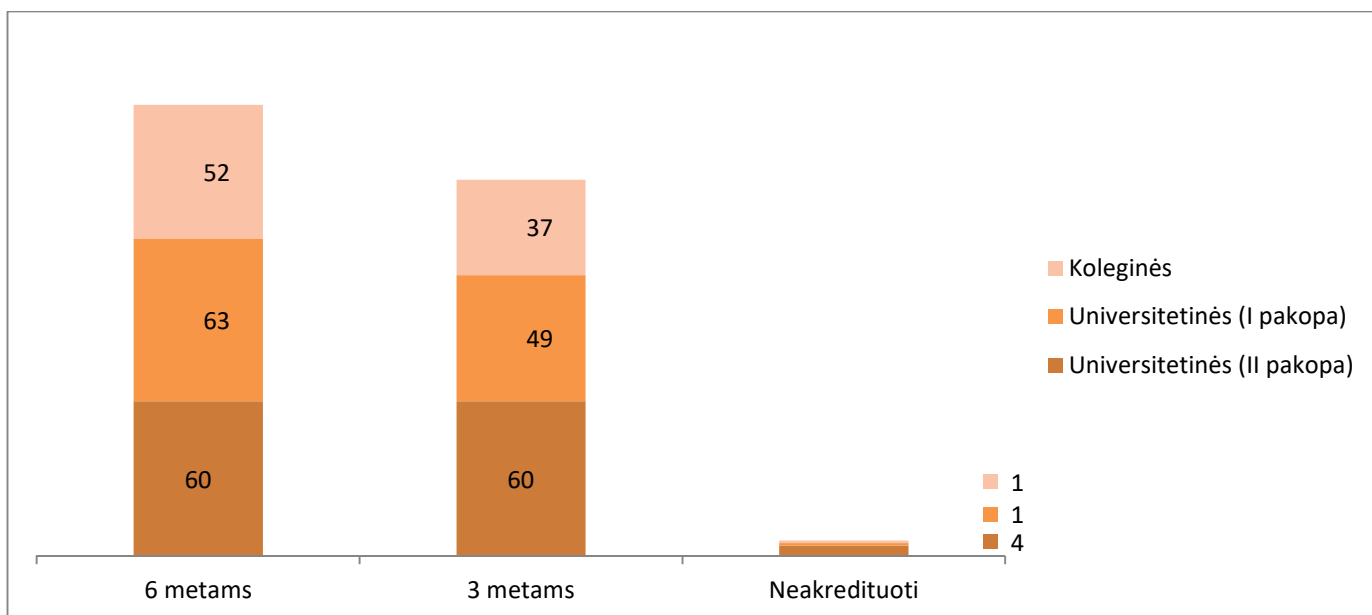
Technologijos mokslų srities apžvalga

2010 – 2016 m. metais Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 327 vykdomas technologijos mokslų srities studijų programas. Analizuojamu laikotarpiu įvertinta 90 koleginių studijų programų, bakalauro studijų programų įvertinta 113, o magistrantūros – 124.

5. pav. 2010-2016 metais vertintos vykdomos technologijos mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Per analizuojamą laikotarpį 6 (2%) studijų programos buvo įvertintos neigiamai (4 magistrantūros ir po vieną universitetinių bakalauro ir koleginių studijų programą). Šešiams (6) metams akredituotos 175 (54%) studijų programos, o 3 studijų metams 146 (44%) studijų programos. Iš jų 6 metams akredituotos 52 koleginių studijų programos, 63 bakalauro studijų programos ir 60 magistrantūros studijų programų. Trims (3) metams akredituotos 37 koleginių studijų programos, 49 bakalauro studijų programos ir 60 magistrantūros studijų programų (6. pav.)

6. pav. 2010-2016 metais akredituotos vykdomos technologijos mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Technologijos mokslų studijų kryptių analizė parengta išanalizavus 9 studijų kryptių apžvalgas, kurios parengtos remiantis 82 vertintomis programomis 18 aukštųjų mokyklų Lietuvoje. Tai sudaro 25 procentus nuo visų vertintų technologijos mokslų srities studijų programų 2010-2016 m. Apžvalgoje remiamasi bendrosios inžinerijos, chemijos inžinerijos, elektronikos, elektros inžinerijos, informatikos inžinerijos, mechanikos, statybos inžinerijos ir maisto technologijų studijų kryptių apžvalgomis.

Studijų kryptių analizė

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Apžvalgose ekspertai pastebėjo, kad programos tikslai dažniausiai yra gerai suformuluoti. Dauguma programų atitinka nacionalinius ir tarptautinius standartus. Ekspertų nuomone dažniausiai programų tikslai ir studijų rezultatai yra gerai komunikuojami studentams, jie yra viešai prieinami. Taip pat ekspertai pabrėžė, kad dauguma programų vykdytojų, kurių programos jau buvo vertintos keletą kartų, atsižvelgė į ekspertų pastabas, ženkliai patobulindami studijų įgyvendinimą. Apžvalgose minima, kad dauguma aukštųjų mokyklų gerai supranta, kas yra studijų rezultatai, sugeba programos tikslus ir studijų rezultatus aiškiai sujungti su atskirais studijų dalykais ir jų studijų rezultatais.

Nepaisant to ekspertai turėjo ir rekomendacijų. Apžvalgose minima, kad pasitaiko atvejų, kai programos tikslus reikėtų susieti su Lietuvos, Europos ir pasaulio darbo rinkos poreikiais. Reikėtų akcentuoti naujausią informaciją iš darbo rinkos, naujausius mokslinius pasiekimus ir ateities vystymosi trajektorijas. Anot ekspertų, į tai būtina atsižvelgti formuluojant ir atnaujinant programos tikslus. Taip pat kartais pasitaiko, kad studijų programoje yra labai daug programos studijų rezultatų, kuriuos būtų galima sukonkretinti ir apjungti. Anot ekspertų, dažnai pasitaiko, kad svarbius verslo pasaulio dalykus (pvz. verslumas ir pan.) dėsto katedros dėstytojai, kurie neturi verslo patirties. Ekspertai rekomenduoja tokiu atveju didinti kviestinių dėstytojų – praktikų intensyvesnį įtraukimą į programos vykdymą.

Taip pat ekspertai rekomenduoja nuolatos stebėti ir lyginti programą su kitomis programomis užsienyje. Tai leistų programą išlaikyti unikalią ir operatyviai pastebėti naujausias tendencijas. Kartais, anot ekspertų, programos yra labai plačios. Ekspertai siūlo programų tikslus sukoncentruoti siekiant atspindėti realaus pasaulio poreikius.

2. Programos sandara

Programų sandarai ekspertai skyrė mažiau dėmesio apžvalgose. Anot ekspertų programų sandara dažniausiai atitinka panašių programų sandarą Europoje. Ekspertai taip pat pastebėjo gana gerą balansą tarp pasirenkamų ir privalomų studijų dalykų sandaroje. Jų nuomone toks balansas leidžia studentams pasirinkti jiems aktualesnius dalykus taip juos iš dalies motyvuojant.

Visgi labiausiai vertintojai apžvalgose akcentavo tarptautiškumo trūkumą programose. Dažnai minima, kad programos labiau atspindi Lietuvos situaciją ir dažnai neapima svarbių Europos nuostatų (pvz. Europos įstatymų saugos, maisto klausimais ir pan.). Taip pat ekspertai pastebėjo, kad kartais aukštosiose mokyklose veikia paini praktikų organizavimo tvarka. Rekomenduojama labai aiškiai atskirti stažuotes įmonėse ir praktinius užsiėmimus aukštojoje mokykloje.

Galiausiai ekspertai pastebėjo, kad dažnai programų sandara neįtraukia tokių svarbių dalykų kaip dizainas, grupinis darbas ir tyrimai (ypatingai magistro lygmenyje). Ekspertų nuomone programoms būtų naudinga įtraukti daugiau kritinio mąstymo skatinimo užsiėmimų.

3. Personalas

Personalo daliai apžvalgose skirtas didelis dėmesys. Ekspertai mini, kad dauguma dėstytojų yra kvalifikuoti, kai kurie jų galėtų būti vertinami kaip turintys išskirtinai aukštą kvalifikaciją tarptautiniu lygmeniu. Tačiau tuo pačiu pastebi, kad labai retas dėstytojas turi pedagoginę kvalifikaciją. Apžvalgose buvo akcentuojama, kad aukštosios mokyklos pradėjo investuoti į dėstytojų kokybę ir rekomenduoja tai tęsti. Taip pat ekspertai paminėjo ir kitos užsienio kalbos svarbą. Jų nuomone, siekiant tarptautinio lygmens pripažinimo, bei siekiant gauti ir naudotis pačia naujausia informacija mokslo kryptyje, kita užsienio kalba yra itin svarbi.

Kaip ir kitų mokslo sričių apžvalgose, taip ir technologijos moksluose ekspertai pastebėjo itin didelį dėstytojų darbo krūvį. Apie 30 procentų dėstytojų laiko yra skiriama tyrimams. Į šį laiką įeina ir darbas su pramone bei tyrimų ir plėtros (R&D) veiklos. Anot ekspertų, tik apie 15 procentų laiko realiai skiriama akademiniais tyrimams. Ekspertai pabrėžė, kad su tokiais proporcijomis neįmanoma vykdyti ir išlaikyti tarptautinio lygmens akademinių tyrimų. Taip pat, ekspertų nuomone, Lietuvos tyrėjams tampa sunku įsitraukti į svarbius tarptautinius tyrimus ar išlaikyti pačias naujausias žinias savo mokslo kryptyje.

Apžvalgose ekspertai paminėjo ir dėstytojų amžiaus vidurkį, kuris, anot jų, tam tikrais atvejais yra itin aukštas. Ekspertų nuomone, dėl labai didelio darbo krūvio keičiantis dėstytojams gali sutrikti programos sklandus įgyvendinimas, kadangi didelį darbo krūvį perimti nėra lengva, tačiau pastebi, kad kai kuriais atvejais didesnė dėstytojų kaita būtų pozityvi, turint omenyje naujus įgūdžius ir žinias, kurias atsineša nauji dėstytojai. Galiausiai, ekspertai rekomenduoja didinti tarptautinį dėstytojų mobilumą, skatina dėstytojus labiau dirbti su darbo rinka, aktyviau naudotis elektroninės priemonėmis (pvz. MOOC, vebinariai, išnaudoti pilnai Moodle sistemos galimybes).

4. Materialieji ištekliai

Apžvalgose materialijų išteklių dalis minima rečiau, dažniausiai ekspertai konstatuoja, kad ištekliai ženkliai pagerėjo, aukštosios mokyklos naudoja Europos struktūrinių fondų skirtomis lėšomis ir ta nauda yra akivaizdi. Ekspertai taip pat atkreipė dėmesį į gerą bendradarbiavimo aplinką su kitomis įstaigomis (profesinio rengimo centrais, verslo įmonėmis ir pan.).

Nepaisant to, rekomenduojama toliau investuoti į išteklius, kadangi ne visos laboratorijos atitinka aukštus standartus. Siūloma daugiau dėmesio skirti angliškos literatūros prieinamumui bibliotekose. Vertintojų nuomone, tai gali daryti teigiamą įtaką užsienio studentų mobilumui. Turtingesni bibliotekos ištekliai suteiktų daugiau galimybių studijuoti užsienio studentams, dėstyti iš užsienio atvykstantiems dėstytojams.

Ekspertai taip pat rekomenduoja laboratorijose skirti daugiau dėmesio praktinių įgūdžių lavinimui dirbant su įrengimais, techninėmis priemonėmis, užsiėmimams. Tam, suprantama, reikėtų didesnių investicijų į detalių įsigijimą. Taip pat ekspertai pastebi, kad tam tikrose mokslo kryptyse įranga yra labai brangi, o jos išlaikymas yra per brangus daugumai aukštųjų mokyklų, dėl to rekomenduoja skirti daugiau dėmesio įtraukiant socialinius partnerius į mokymosi procesą.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Ekspertai apžvalgose dažnai pabrėžė, kad technologijos mokslų studentai studijų metu dažnai jau turi darbą. Beveik visais atvejais magistrantūros studentai turi darbus. Ekspertai apžvalgose mini suprantantys kodėl aukštosios mokyklos stengiasi prisitaikyti prie tokių studentų ir organizuoja paskaitas antroje dienos pusėje, tačiau jų nuomone studentams sunku pasiekti 30 kreditų per semestrą darbo krūvį. Ekspertai taip pat apžvalgose minėjo, kad studijų

procesas organizuojamas puikiai, dėstytojai yra geranoriški, studentai žino dėstytojų konsultacijų valandas, jie yra pasiekiami.

Kaip ir kitų mokslo sričių apžvalgose taip ir technologijos mokslų apžvalgose ekspertai pabrėžė vertinimo svarbą ir dažnai vertinimo neadekvatumą Lietuvos aukštojo mokslo institucijose. Ekspertai rekomenduoja vertinimo mechanizmų sistemiską peržiūrą siekiant užtikrinti vertinimų kokybės kontrolę. Vertinimo sistema turėtų būti siejama su vertinimo kriterijais ir dalyko studijų rezultatais. Ekspertai vizitų metu pastebėjo, kad labai dažnai egzaminai yra skirti atminties testavimui, pasigendama probleminių klausimų kėlimo ir sprendimų, dažnai pasitaiko, kad tie patys egzaminų klausimai naudojami daug metų iš eilės. Taip pat ekspertai komentavo neaiškią baigiamųjų darbų temų skyrimo (pasirinkimo) sistemą. Ekspertų nuomone, visi komisijos nariai turėtų būti tinkamai supažindinti, kaip vertinti studentų darbus, kokiais kriterijais ir kaip jais naudotis.

6. Programos vadyba

Apžvalgose minima, kad visose aukštojo mokslo institucijose veikia studijų programų komitetai. Ekspertų nuomone, socialiniai partneriai beveik visuose komitetuose turėtų būti labiau įtraukiami. Informacinės sistemos pakankamai gerai išvystytos kai kuriuose universitetuose, tačiau kitose aukštosiose mokyklose jos beveik neegzistuoja. Ekspertai taip pat pastebėjo labai pozityvių bendradarbiavimo modelių, kuomet universitetai labai glaudžiai dirba su panašaus profilio kolegijomis.

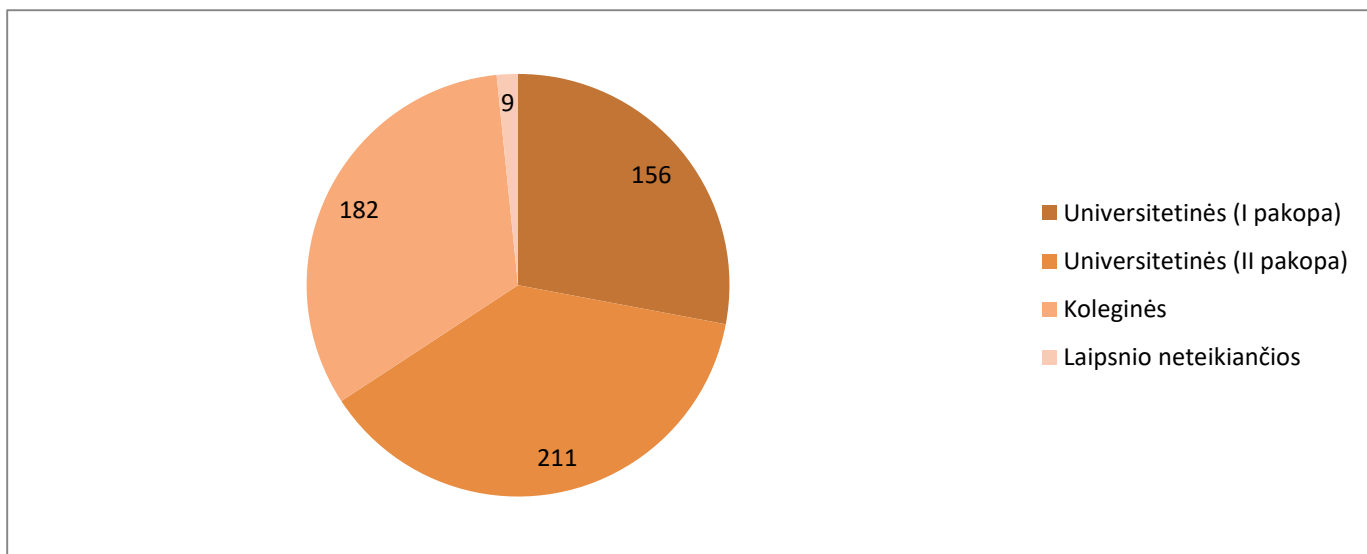
Visgi ekspertai rekomenduoja formalizuoti kokybės užtikrinimo mechanizmus ir sistemas. Dažnoje institucijoje kokybės užtikrinimas veikia neformaliai. Ekspertai rekomenduoja vystyti sistemas, kurios labai aiškiai sektų studentų progresą. Jų nuomone be tokių veiklos rodiklių (ang. *key performance indicators*) neįmanoma nuosekliai sekti ir užtikrinti kokybės bei akademinių standartų laikymosi. Dažnai ekspertai taip pat konstatuoja, kad nors programos vadyba ir neformali, tačiau veiksminga. Visgi neformali vadyba dažnai ignoruoja grįžtamojo ryšio mechanizmus, bei sistemiską informacijos rinkimą.

Rekomendacijos aukštojo mokslo sistemai

Ekspertai apžvalgose mini, kad technologijos mokslai Lietuvoje ir šios srities universitetai ir kolegijos vis dar orientuoti į regionus. Ekspertų nuomone reikėtų aiškos strategijos skirtos skatinti aukštojo mokslo institucijas siekti tarptautinio lygmens studijų. Ekspertų nuomone, regioninio lygmens moksliniai tyrimai iš dalies stabdo Lietuvos vystymąsi. Ekspertai pabrėžė, kad siekiant tarptautinio lygmens aukštajame moksle būtinas glaudus bendradarbiavimas su pramone, vyriausybe, bendruomenėmis ir aukštojo mokslo institucijomis. Taip pat rekomenduojama aukštojo mokslo institucijoms sukurti konkrečias strategijas, kaip išnaudoti atsiradusius naujus ir modernius tyrimų centrus ir mokslų slėnius.

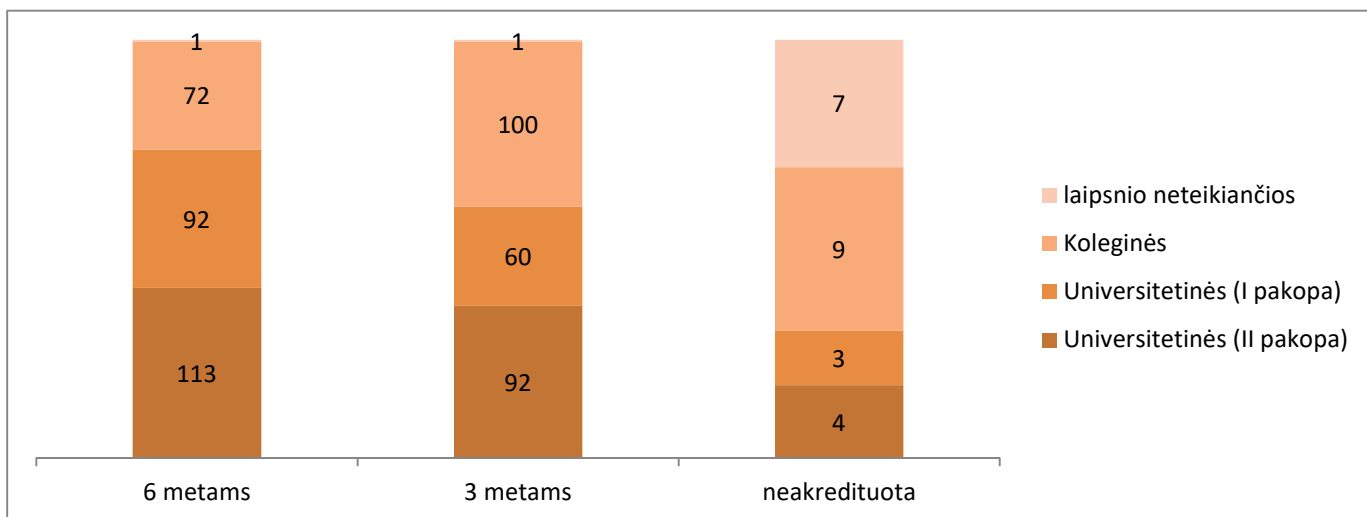
Socialinių mokslų srities apžvalga

2010-2016 m. laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 558 vykdomas socialinių mokslų srities studijų programas. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 182 koleginių studijų programos, universitetinių pirmosios pakopos studijų programų įvertinta 156, magistrantūros – 211 (įskaitant 4 vientisųjų studijų programas) bei 9 laipsnio neteikiančias studijų programas.

7. pav. 2010-2016 metais vertintos vykdomos socialinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Didžioji dalis visų socialinių mokslų srities studijų programų 2010-2016 m. įvertintos teigiamai. Ilgiausiam – 6 metų – laikotarpiui akredituotos 278 (50 %) studijų programų, 3 studijų metams 253 (45 %) studijų programos. Iš jų 6 metams akredituotos 72 koleginių studijų programos, 92 bakalauro studijų programos ir 113 magistrantūros (įskaitant 3 vientisųjų studijų programas), 1 laipsnio neteikianti studijų programa. 3 metams akredituotos 100 koleginių studijų programų, 60 bakalauro studijų programų ir 92 magistrantūros (įskaitant 1 vientisųjų studijų programą), 1 laipsnio neteikianti studijų programa. Neakredituotos 23 programos: 9 koleginių, 3 universitetinio bakalauro, 4 magistrantūros, 7 laipsnio neteikiančios studijų programos.

8 pav. 2010-2016 metais akredituotos vykdomos socialinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Socialinių mokslų studijų kryptių analizė parengta išanalizavus 19 kryptių apžvalgas, kurios parengtos remiantis 211 vertintomis programomis. Tai sudaro 38 procentų nuo visų vertintų socialinių mokslų srities studijų programų 2010-2016 m.

Studijų kryptių analizė

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Analizuodami socialinių mokslų studijų srities programų tikslus ir rezultatus ekspertai teigiamai įvertino aukštųjų mokyklų pastangas savo programas tobulinti pagal tarptautinius akademinius bei profesinius reikalavimus. Ekspertų nuomone, daliai aukštųjų mokyklų pavyko to pasiekti - geriau įvertintų socialinių mokslų studijų programų tikslai ir rezultatai aiškiai apibrėžti, viešai prieinami, periodiškai koreguojami atsižvelgiant į socialinių dalininkų nuomonę, todėl dažniausiai atitinka darbo rinkos poreikius. Vis dėlto, vertintojai pastebi, kad ne visos programos, kurios akredituojamos 6 metams pakankamai konkurencingos tarptautiniu lygmeniu, galbūt kai kurias jų padėtų sustiprinti jungtinių studijų programų kūrimas.

Socialinių mokslų studijų programoms būdingos ir kelios bendros silpnybės. Visų pirma, ekspertai pastebi, kad kai kurių programų atveju studijų tikslai ir rezultatai per daug ambicingi ar platūs, juos reikia sukonkretinti, kad jie būtų tikslesni, lengviau išmatuojami, studijų dalykų rezultatai turėtų būti aiškiau susieti su bendrais studijų programos rezultatais. Kai kurioms programoms reikėtų patobulinti savo pavadinimus. Pavyzdžiui, kelių programų pavadinimuose vyravo žodis „tarptautinis“, tačiau išnagrinėjus programų turinį paaiškėjo, kad jos labiau orientuojasi į Lietuvos bei ES ryšius, o ne į ryšius globaliu mastu. Kai kurių programų angliški pavadinimai turėtų būti peržiūrimi, kad atitiktų tarptautiniu mastu naudojamas sąvokas bei geriau atspindėtų programų turinį.

Galiausiai, ekspertai skatina aukštąsias mokyklas daugiau dėmesio skirti baigiamųjų darbų, ypač magistrantūros lygmens, kokybei. Baigiamuosiuose darbuose trūksta gilesnės empirinės analizės, įvairesnių metodų taikymo, platesnio tarptautinės literatūros naudojimo, gilesnio rezultatų įvertinimo – dažnu atveju gauti rezultatai per daug aprašomojo pobūdžio. Ekspertai pastebi, kad esant aukščiau minėtiems baigiamųjų darbų trūkumams jų įvertinimai kai kuriais atvejais per aukšti. Be to, daugiau dėmesio turėtų būti skiriama santraukos anglų kalba kokybei – dažnu atveju santraukos labai trumpos, neatspindi pagrindinių darbo naujovių, nepateikia pagrindinių rekomendacijų.

2. Programos sandara

Iš esmės geriau įvertintų programų sandara gera, atitinka teisės aktų reikalavimus, studijų dalykai išdėstyti nuosekliai, dalykų turinys atspindi atitinkamos krypties aktualijas bei fakultetų tyrimų rezultatus, kas padeda studentams pasiekti numatytus programos tikslus bei rezultatus. Vis dėlto, aukštųjų mokyklų programų turinys sulaukė ir ekspertų siūlymų tobulinimui.

Vertinant studijų programų turinį ekspertams susidarė įspūdis, kad dėstytojai ne visada suderina savo dėstomųjų dalykų turinį, todėl programos viduje kai kurie dalykai kartojasi, o kai kurie dalykai dėstomi ne pagal programos tikslus, o pagal fakulteto dėstytojų mokslines-pedagogines galimybes. Ekspertų nuomone, aukštosios mokyklos turėtų apsvarstyti pasirenkamųjų-privalomųjų dalykų sąrašus, kad jie labiau atspindėtų programų tikslus ir rezultatus, padėtų studentams įgyti papildomų žinių. Kai kurių programų siūlomi bendrieji universitetiniai dalykai galėtų būti labiau susieti su krypties ar programos specifika, kai kurie smulkūs studijų dalykai galėtų būti sujungti į didesnius, skiriant jiems daugiau kreditų.

Ne visų studijų programų turinys atspindi profesinius ir akademinius reikalavimus – dažnai siūloma, kad praktikos turėtų būti labiau integruotos į programos turinį, o taip pat siūloma į programos turinį labiau integruoti įvairius tyrimų

metodus (ypač magistro studijose). Ekspertai pastebi, kad ne visų studijų programų turinys atspindi naujausius krypties pasiekimus moksle. Programų turinys labiau atspindėtų tarptautines tendencijas, jei į privalomus skaitinius būtų įtraukiama daugiau tarptautiniu mastu pripažintos literatūros (tiek vadovėlių, tiek mokslinių straipsnių), kai kurie dalykai būtų dėstomi anglų kalba.

Pedagogines studijų programas vertinę ekspertai pastebi, kad programoms išlieka nemažai iššūkių organizuojant praktikas. Ekspertai pabrėžia, kad labai svarbu, jog studentai atliktų praktikas skirtingose mokyklose tam, kad turėtų daugiau ir įvairesnės patirties. Studentai turėtų pabandyti dirbti skirtingose aplinkose: su įvairaus amžiaus ir gabumų grupėmis, įvairiose socialinėse, ekonominėse ir kultūrinėse aplinkose. Be to, ekspertai kritikuoja esamą praktikos vadovų sistemą - dažnu atveju praktikų vadovai nėra apmokami kaip dirbti su studentais. Be to, ekspertų nuomone, praktikų įvertinimas dažnai nepagrįstas ir neskaidrus. Mokyklose atliekamų praktikų metu per daug laiko skiriama stebėjimui, per mažai – realiam studento praktiniam darbui.

3. Personalas

Iš esmės vertintų programų dėstytojų skaičius ir kvalifikacijos yra tinkamos numatytiems studijų rezultatams pasiekti. Daugelyje vertintų programų entuziatingi, darbui su studentais atsidavę dėstytojai įvardinami kaip viena pagrindinių programų stiprybių. Daugelis geriau vertintų programų dėstytojų naudoja modernius dėstyimo metodus, elektroninių mokymosi išteklių sistemą, jų kompetencijoms tobulinti aukštosios mokyklos skiria pakankamai išteklių, jie aktyvūs mokslininkai, nors didesnė dalis jų publikacijų skelbiama nacionalinio lygmens leidiniuose.

Ekspertų nuomone, vienas iš aspektų, į kurį reikia atkreipti dėmesį - dėstytojų skaičius, kuriems darbas aukštojoje mokykloje nėra pagrindinis, jie yra įsipareigoję ir kitoms aukštosioms mokykloms. Viena vertus, šie dėstytojai (dažnu atveju – praktikai) į aukštąją mokyklą atneša naujų žinių bei patirčių, tačiau jei didžioji dalis fakulteto/programos dėstytojų dirba ne pilnu etatu, nėra kritinės masės dėstytojų, kurie gali efektyviai valdyti programą, rūpintis jos tobulinimu. Be to, ne pilnu etatu dirbantys dėstytojai dažnu atveju dirba keliose aukštosiose mokyklose. Ekspertų manymu, kiekviena aukštoji mokykla turi į tai atkreipti dėmesį.

Ekspertai atkreipė dėmesį į per didelį dėstytojų krūvį aukštosiose mokyklose. Dėstytojų darbo krūvis tarp fakulteto dėstytojų labai skiriasi, pavyzdžiui, kelis pagrindinius studijų krypties dalykus dėsto keli pagrindiniai dėstytojai, arba, vienam dėstytojui išėjus iš darbo vietoj jo naujas darbuotojas nepriimamas - jo dalyko dėstyimą perima kitas fakulteto dėstytojas, taigi dirbantiems dėstytojams tenka didesnis krūvis. Dažnu atveju per didelis darbo krūvis lemia ribotas dėstytojų galimybes atlikti tyrimus. Ekspertai apibendrina, kad tyrimai galėtų būti geriau susieti su dėstomais programų dalykais, daugiau publikacijų turėtų būti skelbiama tarptautiniuose žurnaluose. Ekspertai pastebi, kad kai kuriais atvejais mažai publikacijų tarptautiniu mastu pripažįstamuose žurnaluose skelbia net labiausiai vertinami profesoriai.

Kai kuriais atvejais ekspertai siūlo tobulinti dėstytojų pedagogines kompetencijas. Kai kuriose studijų programose dėstytojų mokymo metodai tradiciniai, trūksta inovacijų. Kai kuriose koleginiuose programose dėsto per mažai mokslinius laipsnius turinčių dėstytojų.

Ekspertai ragina aukštąsias mokyklas skirti daugiau dėmesio dėstytojų aktyvesniam dalyvavimui akademiniuose mainuose. Jie pastebi, kad programose, kur didelis atvykstančių dėstytojų skaičius, studentai buvo labai patenkinti atvykstančiais dėstytojais ir jų patirtimi, kiek kitokiu požiūriu į dėstomus dalykus. Personalo tarptautiškumo didinimas galimas ir per kvietinius lektorius, kadangi Lietuvoje veikia daug tarptautinių įmonių, kurių atstovai galėtų pasidalinti naujausiomis tam tikros srities aktualijomis. Institucijos taip pat skatinamos tobulinti esamų dėstytojų anglų kalbos kompetencijas, kad ir jie aktyviau dalyvautų mainų programose bei tarptautiniuose projektuose, konferencijose.

4. Materialieji ištekliai

Daugelyje labai gerai įvertintų programų tiek auditorijų, tiek mokymosi išteklių pakanka programos tikslams pasiekti. Kai kurios studijų programos per pastarąjį laikotarpį atnaujino savo išteklius, kas užtikrino itin gerą aprūpinimą metodinėmis priemonėmis, literatūra bei duomenų bazėmis. Ekspertai teigiamai atsiliepė ir apie bibliotekų personalą, kuris noriai bendradarbiauja tiek su dėstytojais, tiek su studentais.

Vis dėlto, dažnai studijų programoms skirti materialieji ištekliai turėtų būti tobulinami. Aukštosios mokyklos patalpos buvo kritikuojamos, kadangi ne visais atvejais tinkamai pritaikytos studentų individualiems ar grupiniams darbams, trūksta patalpų dėstytojų ir studentų konsultacijoms, ne visos institucijos pasirūpino patalpų prieinamumu žmonėms su negalia. Nors daugelis aukštųjų mokyklų turi pakankamai geras sąlygas studentų praktikoms, tačiau ekspertai pastebi, kad kartais siūlomas praktikų sąrašas galėtų būti gausesnis ir įvairesnis, pavyzdžiui galima įtraukti daugiau tarptautinių įmonių ar nevyriausybinių organizacijų. Ne visais atvejais aukštosios mokyklos užtikrina, kad studentų atliekama praktika būtų susijusi su programos tikslais ir studijų rezultatais. Be to, nors studijų procese naudojama elektroninė mokymosi aplinka, tačiau dėstytojai dažniausiai ją naudoja tik informacijos perdavimui, o ne interaktyvesnei komunikacijai su studentais. Ne visų aukštųjų mokyklų dėstytojai pilnai išnaudoja įvairių simuliacinių priemonių galimybes.

Kai kurios aukštosios mokyklos turėtų pasirūpinti ir mokymosi išteklių tobulinimu. Bibliotekos galėtų būti patobulintos knygų skaičiumi ir įvairove, daugiau literatūros galėtų būti prieinama anglų kalba, įtraukiant tarptautiniu mastu pripažintus vadovėlius (daugiau kopijų bibliotekose) bei mokslinius straipsnius, kai kur bibliotekų darbo laikas turėtų būti koreguojamas atsižvelgiant į studentų poreikius.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Iš esmės socialinių mokslų programų studijų procesas ir vertinimo eiga vertinami teigiamai. Dažnu atveju dėstytojai palaiko glaudžius ryšius su studentais, teikia jiems grįžtamąjį ryšį apie jų įvertinimus. Savo ruožtu, studentai turi galimybes įvertinti dėstomus dalykus per kasmetines apklausas. Fakultetai studentams užtikrina pakankamą socialinę ir akademinę pagalbą. Aukštosios mokyklos užsiima savo absolventų karjeros stebėsena palaikydamos ryšius su darbdaviais ar alumnų organizacijomis. Socialiniai dalininkai daugeliu atvejų patvirtino, kad absolventai reikalingi darbo rinkoje. Gana dažnai studentai įsidarbina po privalomosios praktikos įmonėse.

Ekspertai išskyrė ir kelis studijų proceso trūkumus. Ekspertai pastebi, kad ne visų studijų programų priėmimo reikalavimai yra tinkami, kadangi prastėjant demografiniai situacijai ne visos aukštosios mokyklos sugeba pritraukti pakankamai studentų, priimant studentus trūksta griežtesnės atrankos, todėl į kai kurias programas priimami visi norintys. Dėl to kai kuriose studijų programose pastebimas didelis studentų nubyrėjimas. Kartais problematiški priėmimo reikalavimai į magistrantūros lygmens studijas, kadangi priimami studentai, kurie bakalauro studijas baigė kitoje kryptyje.

Taip pat, ekspertai pastebi, kad kai kuriose institucijose reikalinga aiškesnė ir skaidresnė studentų pasiekimų vertinimo sistema, kadangi kai kurie dėstytojai linkę studentus pervertinti. Taip pat ekspertai skatina aukštąsias mokyklas taikyti griežtesnes procedūras prieš nesąžiningą studijavimą.

Ekspertų nuomone, studentų dalyvavimas tyrimuose galėtų būti didesnis. Aukštosios mokyklos sudaro studentams galimybes dalyvauti studijų mainuose, tačiau kai kuriose programose studentų mobilumas ribotas. Vienos didžiausių kliūčių tarptautiniams mainams - nepakankamas užsienio kalbų mokėjimas bei sutarčių su užsienio partneriais stoka. Magistrantūros studijose (ar studijuojantiems išstęstinėse studijose skirtingose pakopose) kliūčių studentų mobilumui kyla ir dėl darbinių ar šeimos įsipareigojimų. Vis dėlto, kai kuriose programose mažas ir atvykstančių studentų skaičius. Galbūt lankstesnės trumpalaikės praktikos padėtų išspręsti esamą problemą.

6. Programos vadyba

Labai gerai ekspertų įvertintos studijų programos yra valdomos tinkamai. Dažniausiai programos taiko universiteto lygmens vidines kokybės užtikrinimo procedūras - nustatytos aiškos vidinės kokybės užtikrinimo atsakomybės, aiški lyderystė, sistema veikia skaidriai. Programos periodiškai renka informaciją apie programos įgyvendinimą, užtikrina vidinių bei išorinių vertinimų rezultatų panaudojimą programos tobulinimui. Į programos valdymą ir tobulinimą įtraukiami socialiniai dalininkai: studentai, absolventai ir darbdaviai teikia grįžtamąjį ryšį (klausimynai, fokus grupės), pagal kurį programos yra tobulinamos.

Vis dėlto, vertintojai išskiria studijų programų vadybos sričiai būdingas silpnybes. Ne visų programų atveju yra aiškos atsakomybės už programos valdymą. Pavyzdžiui, vienais atvejais studentų atsakymai į klausimynus gana riboti, kitais atvejais – studentai nėra informuojami, kokie pakeitimai buvo atlikti, atsižvelgiant į jų išsakytą nuomonę.

Ekspertai teikė pastabas ir aukštųjų mokyklų teikiamoms savianalizėms. Ekspertai pastebi, kad savianalizėse aukštosios mokyklos stengiasi išskirti savo programų stiprybes ir silpnybes, tačiau analizės yra per daug aprašomojo pobūdžio. Be to, dažnai programų savianalizėse pateikiama per daug plati, visai aukštajai mokyklai ar fakultetui aktuali informacija (pavyzdžiui, dėstytojų ir studentų mobilumas ar jų tyriminė veikla, dėstytojų kvalifikacijos tobulinimas), nesusiejant informacijos su atitinkamos programos įgyvendinimu.

Rekomendacijos aukštojo mokslo sistemai

Ekspertai pastebi, kad kai kurių kryptių programų Lietuvoje labai daug. Neretai nėra aiškaus skirtumo tarp programų skirtingose aukštosiose mokyklose, kai kuriais atvejais – ypač panašios ir tos pačios krypties programos aukštosios mokyklos viduje. Ekspertai siūlo aukštosioms mokykloms išsigryninti savo akademinį profilį, peržiūrėti esamas programas, aptarti jų poreikį ir aiškiai iškomunikuoti savo programų pranašumus ir ypatybes socialiniams dalininkams. Valstybinės institucijos taip pat turėtų į šiuos procesus įsitraukti bei užtikrinti, kad tvirtinant naujas studijų programas būtų aiškiai pagrįstas jų poreikis. Ekspertų nuomone, studijų programos vykdymas, kuomet studijuoja vos keli studentai nėra naudingas nei finansiškai, nei praktiškai, kadangi esant mažoms grupėms nėra užtikrinama motyvuojanti ir tobulėjimą skatinanti aplinka, kuri įmanoma esant didesniai studentų skaičiui.

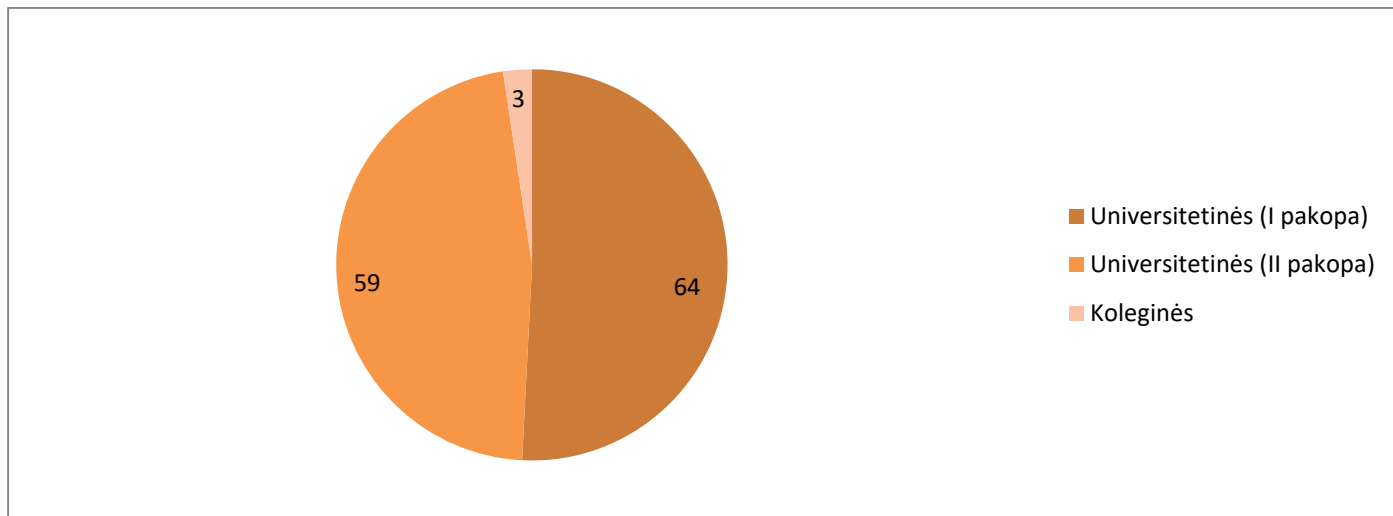
Ekspertai atkreipia dėmesį ir į pedagoginių studijų programų bei jų absolventų skaičius, įsidarbinamumo rodiklius. Nepaisant to, kad darbo rinkoje reikalingi pedagogai, tačiau kai kurių programų absolventai nedirba pagal specialybę, kadangi neranda laisvų darbo vietų. Ekspertų nuomone, Švietimo ir mokslo ministerija turėtų reaguoti į demografinius pokyčius ir atsižvelgiant į juos kontroliuoti atitinkamos krypties, kvalifikacijos pedagogų rengimą, siekiant užkirsti kelią absolventų, kuriems nebus laisvų darbo vietų, rengimą.

Ekspertų nuomone, motyvacinis testas priimant studentus į pedagogines studijas turėtų būti tobulinamas, kadangi nepadeda atrinkti pedagogo profesijai tinkamiausių kandidatų, didelė dalis studentų nubyra jau pirmais studijų metais.

Taip pat ekspertai akcentuoja, kad aukštosios mokyklos kartu su Švietimo ir mokslo ministerija turėtų aptarti nacionalinius iššūkius, susijusius su nekonkurencingais dėstytojų atlyginimais, nepakankamu mokslo finansavimu bei tyrimų tarptautiniu lygmeniu stoka.

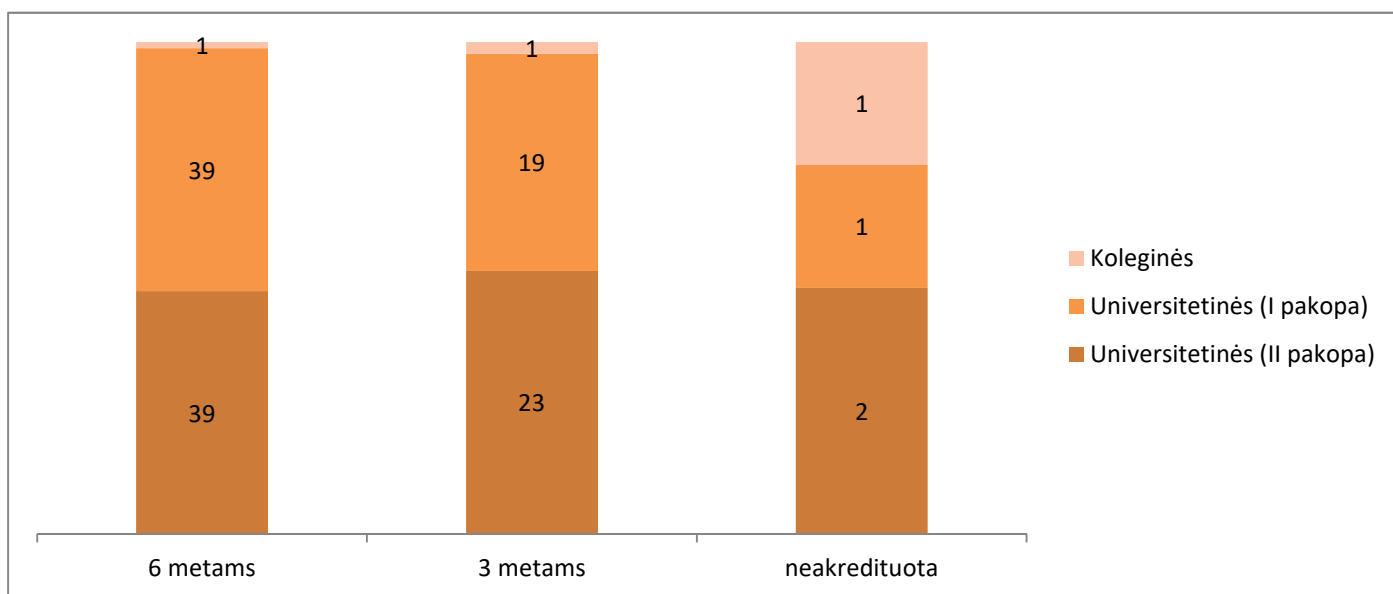
Humanitarinių mokslų srities apžvalga

2010-2016 m. laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 126 vykdomas humanitarinių mokslų srities studijų programas. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 3 koleginės studijų programos, universitetinių pirmosios pakopos studijų programų įvertinta 59, o magistrantūros – 64 (iš jų 2 vientisosios studijų programos).

9. pav. 2010-2016 metais vertintos vykdomos humanitarinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Didžioji dalis visų socialinių mokslų srities studijų programų 2010-2016 m. įvertintos teigiamai. Ilgiausiam – 6 metų – laikotarpiui akredituotos 79 (63 %) studijų programų, o 3 studijų metams 43 (34 %) studijų programos. Iš jų 6 metams akredituotos 1 koleginė studijų programa, 39 bakalauro studijų programos ir 39 magistrantūros studijų programos (įskaitant 2 vientisasias studijų programas). 3 metams akredituota 1 koleginių studijų programa, 19 bakalauro studijų programų ir 23 magistrantūros studijų programos (įskaitant 1 vientisųjų studijų programą). Apibrėžtu laikotarpiu neakredituotos 4 programos: 1 koleginė studijų programa, 1 bakalauro studijų programa bei 2 magistrantūros studijų programos.

10 pav. 2010-2016 metais akredituotos vykdomos humanitarinių mokslų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Humanitarinių mokslų studijų kryptių analizė parengta išanalizavus kryptių apžvalgas, kurios parengtos remiantis 47 vertintomis programomis 8 aukštųjų mokyklų Lietuvoje. Tai sudaro 37 procentų nuo visų vertintų biomedicinos mokslų srities studijų programų 2010-2016 m.

Studijų kryptių analizė

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Didžiosios dalies humanitarinių mokslų vertintų programų tikslus ir rezultatus ekspertai vertina gerai - jie tinkamai suformuluoti, aiškūs ir viešai prieinami. Programų tikslai ir rezultatai atitinka pakopų specifiką. Programų pavadinimai (išskyrus kelis atvejus) tinkami, t.y. atspindi programų turinį bei siūlomą kvalifikacinį laipsnį.

Nors ekspertai mano, kad vertintos programos aktualios ir atspindi darbo rinkos poreikius, ką dažnu atveju patvirtino socialinių partnerių palaikymas, tačiau detaliau išnagrinėjus programų savianalizes ir papildomą medžiagą ekspertai mato, kad kai kurios programos savo turiniu nėra unikalios ir didžiąja dalimi persidengia. Nors programų tiksluose ar rezultatuose vyrauja orientacija į tarptautinės veiklos sritis, tačiau tai ne visai atspindi programų turinį. Ekspertų nuomone, programų (ypač magistrantūros lygmens) tarptautinis pripažinimas padidėtų kuriant jungtines studijų programas.

Ekspertai turėjo pastabų ir kai kurių vertintų studijų programų baigiamųjų darbų kokybei (daugiau pastabų sulaukė magistrantūros lygmens baigiamieji darbai). Dalies baigiamųjų darbų kokybė buvo nepakankama: juose trūko mokslinių metodų, solidescio teorinio pagrindimo naudojant daugiau tarptautinės literatūros šaltinių. Ekspertai akcentuoja, kad baigiamųjų darbų vadovai turėtų daugiau dėmesio skirti baigiamųjų darbų kokybės užtikrinimui, ypač magistrantūros lygmenyje.

2. Programos sandara

Ekspertų nuomone, humanitarinių mokslų studijų srities programų turinys daugeliu aspektų vertinamas gerai ar net labai gerai: atitinka teisės aktų reikalavimus, studijų dalykai išdėstyti nuosekliai, temos nesikartoja, dalykų aprašai atspindi gerą studijų rezultatų koncepcijos supratimą ir jos panaudojimą, dalykų turinys atspindi atitinkamos krypties aktualijas bei fakultetų tyrimų rezultatus.

Ekspertai pastebi, kad vertintos programos savo turiniu gana lanksčios. Dažniausiai studijų dalykų tinklėlis sudaromas ne tik pagal aukštųjų mokyklų dėstytojų mokslines-pedagogines kompetencijas, bet ir atsižvelgiant į programų tikslus bei studijų rezultatus, reaguojant į darbo rinkos poreikius. Kadangi daugelio dėstytojų mokslinė-tiriamoji veikla atitinka dėstomų dalykų tematiką, studentai supažindinami su naujais mokslinių tyrimų rezultatais. Pakankamai dėmesio skiriama studentų bendrųjų kompetencijų ugdymui, kas užtikrina geresnes absolventų karjeros perspektyvas. Vis dėlto, atskirų programų atveju ekspertai išskyrė atitinkamus studijų dalykus ar temas, kuriais programos galėtų būti papildomos, kas dar labiau sustiprintų absolventų įsitvirtinimą darbo rinkoje.

Nors kai kurių programų atžvilgiu vertintojai mano, kad programų turinys tinkamai subalansuotas tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu, tačiau kai kurioms programoms šios dermės trūksta, todėl siūloma programų turinį labiau orientuoti į praktinį specialisto rengimą. Kai kurių dalykų privalomos literatūros sąrašai turėtų būti papildyti naujesniais užsienio literatūros šaltiniais.

3. Personalas

Šią sritį ekspertai vertino gerai arba labai gerai. Daugelyje vertintų programų ekspertai buvo įvardinami viena pagrindinių programų stiprybių. Akcentuojama, kad dėstytojai yra kvalifikuoti, turintys pakankamai patirties, atsidavę darbui su studentais, aktyviai užsiima moksline veikla dalyvauja tarptautiniuose projektuose bei mainuose. Be to, dėstytojai naudoja inovatyvius mokymosi metodus, tokius kaip diskusija, savirefleksija, darbas komandose, kas

padaeda jiems ne tik įgyti žinių, bet ir gebėjimų, būtinų savarankiškam mokymuisi visą gyvenimą, kas labai svarbu plataus profilio humanitarinių mokslų specialistams.

Vis dėlto, ekspertai šiai sričiai išskiria tam tikras kryptis tobulėjimui. Ekspertai pabrėžia, kad esant mažesniai dėstytojų krūviui pagerėtų dėstytojų atliekamų mokslinių tyrimų rodikliai, dėstytojai galėtų daugiau rengti publikacijų ne tik nacionaliniuose, bet ir tarptautiniuose leidiniuose. Be to, peržiūrėjus dėstytojų krūvį galėtų didėti dėstytojų dalyvavimo akademinių mainų programose rodiklis. Ekspertai teigiamai vertina vienos institucijos pavyzdį dėstytojus skatinti jų atlyginimą susiejant su mokslinės veiklos rezultatais bei tarptautine patirtimi. Jie mano, kad tokia aukštosios mokyklos politika pasiteisina.

Ekspertų nuomone, kai kurių programų dėstytojai nepakankamai išnaudoja elektroninių išteklių galimybes, jie galėtų aktyviau naudoti elektroninę mokymosi sistemą ne tik mokymosi medžiagos pristatymui, bet ir užduotims ar diskusijoms.

4. Materialieji ištekliai

Daugeliu atvejų humanitarinių mokslų studijų srities programų materialieji ištekliai įvertinti gerai. Ekspertai pastebėjo, kad daugelis aukštųjų mokyklų per pastarąjį laikotarpį savo materialiąją bazę – bibliotekų patalpas, mokymosi medžiagą, kompiuterinę įrangą ir kt. – patobulino, pasirūpino geresniu kompiuterinių bei elektroninių išteklių prieinamumu.

Ekspertai mano, kad dalies aukštųjų mokyklų materialieji ištekliai dar turėtų būti tobulinami. Pavyzdžiui, visos aukštosios mokyklos turėtų užtikrinti tinkamas patalpas studentų-dėstytojų konsultacijoms, dėstytojų pasirengimui paskaitoms. Pastebima, kad dalis programų dėstytojų dėl tokių patalpų trūkumo linkę paskaitoms ruošti už fakulteto ribų.

Turėtų būti atnaujinti ir kai kurių programų mokymo ir mokymosi ištekliai – vadovėliai ir mokomosios knygos. Nors visų aukštųjų mokyklų bibliotekos turi prieigą prie elektroninių duomenų bazių (kai kur prieinamumas dar tobulintinas), ekspertai akcentuoja, kad kai kurių programų studentus reikėtų papildomai supažindinti su elektroninių išteklių naudojimu, galbūt integruojant mokymus į programos sandarą.

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Daugelio humanitarinių mokslų studijų programų studijų procesas vertinamas gerai – priėmimo reikalavimai tinkami, paramos ir studentų pasiekimų vertinimo sistemos aiškos, skaidrios. Studentai džiaugiasi dėstytojų pagalba, jų lankstumu bei prieinamumu ne tik konsultacijų metu. Studijų procesu studentai patenkinti ir dėl to, kad be tradicinių dėstymo metodų dėstytojai naudoja ir įvairias interaktyvias mokymo formas.

Vertintojai pastebi ir tobulintinus studijų proceso aspektus. Kai kuriais atvejais, ypač kai studijų programoje dėsto kelių fakultetų dėstytojai, ekspertai pasigenda dėstytojų tarpusavio bendradarbiavimo, todėl studentams kyla sunkumų dėl tvarkaraščių, vertinimo sistemos aiškumo. Dažnu atveju studentų mobilumo rodikliai geri.

Nors, iš esmės, studijų lankstumas, kai studentai patys gali rinktis studijų dalykus, ekspertų vertinamas teigiamai, tačiau kai kuriais atvejais studentai turi per daug pasirenkamųjų dalykų, nepakankama parama stebėti studentų pasirinkimus bei savarankišką darbą.

6. Programos vadyba

Daugelio studijų programų vadybą ekspertai vertina gerai. Pagrindiniai šios srities privalumai – aiškiai paskirstytos atsakomybės skirtinguose administracijos lygmenyse, aiškos vidinės studijų kokybės užtikrinimo procedūros.

Nors ekspertai pripažįsta, kad į programos tobulinimą socialiniai partneriai yra įtraukiami, tačiau šis procesas dar turėtų būti tobulinamas. Pavyzdžiui, nors studentai teikia grįžtamojo ryšio apklausas apie studijų kokybę, tačiau atsakymai į šiuos klausimynus gana riboti, ne visais atvejais aišku, ar į studentų išreikštą nuomonę atsižvelgiama, taigi studentų grįžtamasis ryšys galėtų būti renkamas ir panaudojamas pokyčiams sistematiškiau. Vizitų metu taip pat pastebėta, kad ne visos aukštosios mokyklos palaiko nuolatinius ryšius su programų absolventais ir socialiniais partneriais, ne visada išnaudojamos būsimojo darbo paieškos ir praktikų galimybės. Poreikis stiprinti programų viešinimą, bendradarbiavimą su socialiniais partneriais vis dar išlieka aktualus.

Ekspertų nuomone, aukštųjų mokyklų administracija turėtų prisiimti didesnę atsakomybę už studentų bei dėstytojų mobilumo bei dėstytojų mokslinės veiklos skatinimą.

Rekomendacijos aukštojo mokslo sistemai

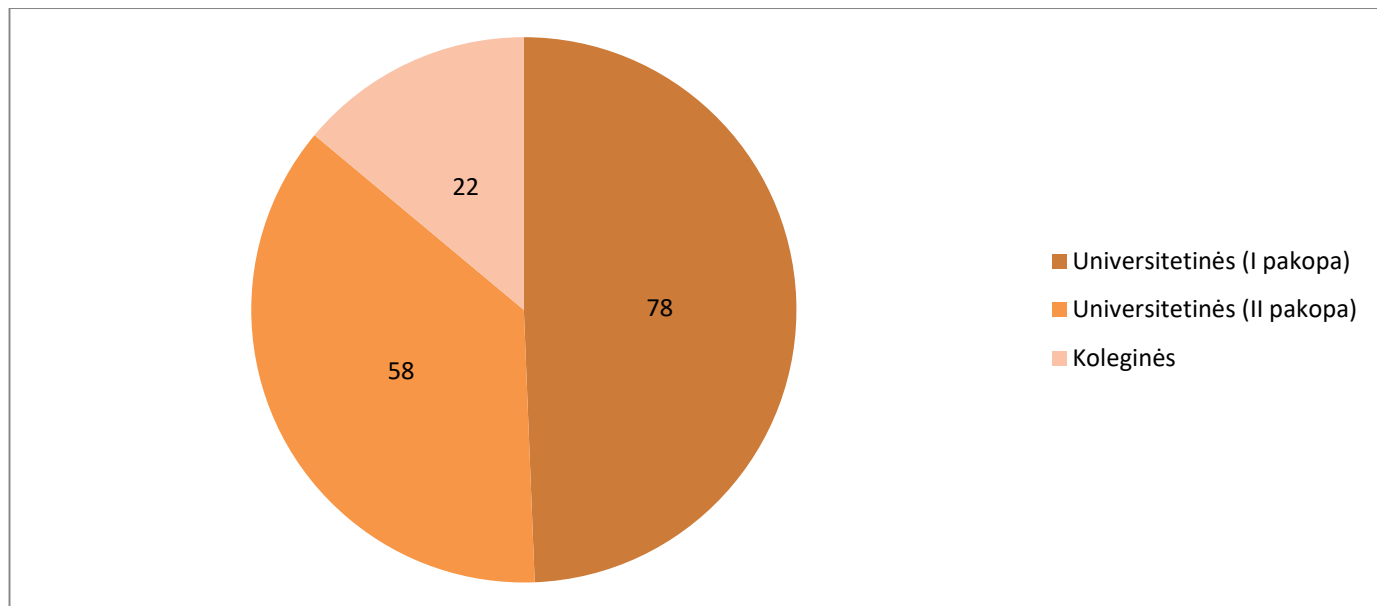
Ekspertai pabrėžia, kad globalizacijos amžiuje ypatingai svarbu, kad šalis išlaikytų žinias apie kitas šalis bei žmones, su kuriais jie susiję kultūros, verslo, politikos ryšiais, todėl humanitarinių mokslų specialistai turėtų būti vertinami kaip vienas svarbių nacionalinių išteklių. Ekspertai išreiškė savo nuomonę, kaip humanitariniai mokslai dar galėtų būti tobulinami.

Ekspertai rekomenduoja daugiau dėmesio valstybiniu lygmeniu skirti aukštojo mokslo tarptautiškumui. Nors programų dėstytojai užsiima moksline veikla, tačiau daugeliu atvejų tyrimai atliekami individualiai, pakankamai mažai mokslinių darbų publikuojama tarptautiniuose žurnaluose. Vertintojų nuomone, grupinių darbų trūksta dėl nepakankamo tyrimų centrų skaičiaus. Aukštosios mokyklos turėtų bendradarbiauti tarpusavyje suvienijant žmogiškuosius ir finansinius išteklius ir kurti bendras tyrimų grupes. Ekspertai atkreipia dėmesį, kad šios srities tobulinimas yra labai svarbus, siekiant išlaikyti studijų, ypač magistrantūros ir doktorantūros lygio, kokybę. Siekiant pagerinti dėstytojų tyrimų kokybę taip pat rekomenduojama nacionaliniu lygiu peržiūrėti dėstytojų darbo krūvio politiką.

Ekspertai pastebi, kad kai kurių aukštųjų mokyklų studijų programos tarpusavyje labai panašios, todėl dalis studijų programų susiduria su iššūkiu pritraukti ir išlaikyti pakankamą studentų skaičių, todėl kai kuriais atvejais turėtų būti svarstomas programų pertvarkymas ar jungimas. Ekspertai pastebi, kad demografinė situacija šias tendencijas tik sustiprins, todėl ateityje aukštosios mokyklos susidurs su iššūkiais išlaikyti ir atnaujinti infrastruktūrą, ypač bibliotekas. Aukštosios mokyklos galėtų inicijuoti pokyčius pačios pradėdamos kurti jungtines programas.

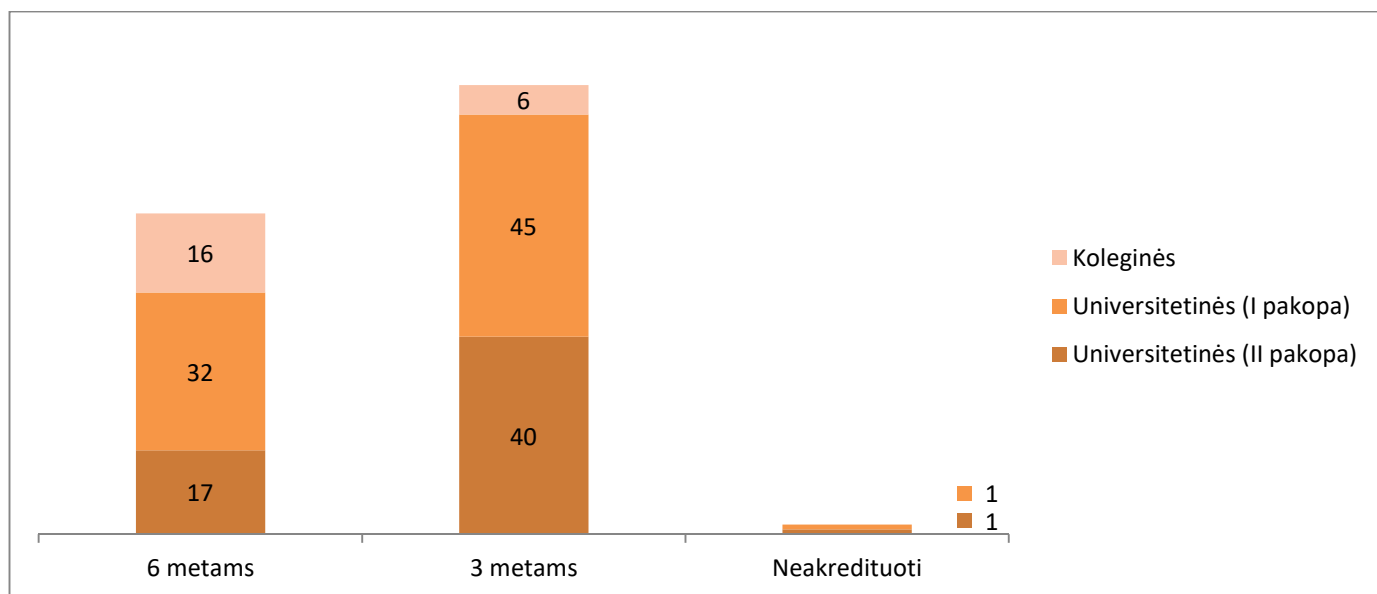
Meno studijų srities apžvalga

2010-2016 m. laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centras įvertino 158 vykdomas menų srities studijų programas. Analizuojamu laikotarpiu įvertintos 22 koleginės studijų programos, universitetinių pirmosios pakopos studijų programų įvertinta 78, o magistrantūros – 58.

11. pav. 2010-2016 metais vertintos vykdomos meno studijų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, vnt.)

Per analizuojamą laikotarpį 2 (1%) studijų programos buvo įvertintos neigiamai (1 magistrantūros ir 1 universitetinė bakalauro studijų programa). 65 (41%) studijų programos akredituotos 6 studijų metams ir net 91 (58%) studijų programa – 3 studijų metams. Iš jų 6 studijų metams akredituotos 16 koleginių, 32 pirmosios pakopos universitetinių studijų, 17 magistrantūros studijų programos. 3 studijų metams akredituota 6 koleginių studijų, 45 pirmosios pakopos universitetinių studijų ir 40 magistrantūros studijų programos (žr. 2 pav.).

12 pav. 2010-2016 metais akredituotos vykdomos meno studijų srities studijų programos (pagal studijų rūšį, pakopą, vnt.)

Meno studijų kryptių analizė parengta išanalizavus 6 studijų kryptių apžvalgas, kurios parengtos remiantis 47 vertintomis programomis 12 aukštųjų mokyklų Lietuvoje. Tai sudaro 30 procentų visų vertintų menų srities studijų

programų 2010-2016 m. Apžvalgoje remiamasi architektūros, dailės, dizaino, muzikos, šokio, teatro ir kino studijų krypčių apžvalgomis.

Studijų krypčių analizė

1. Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai

Menų srities apžvalgose programos tikslams ir studijų rezultatams nėra skiriamas didelis dėmesys. Ekspertai minėjo, kad programos tikslai suformuluoti teisingai, pabrėžė, kad gera praktika yra parengti matricas, kur programos studijų rezultatai yra susieti su studijų dalykų rezultatais.

Tuo pačiu ekspertai rekomendavo kai kurioms programoms iš esmės peržiūrėti programos tikslus siekiant optimizuoti jų skaičių, kadangi dažnai pasitaiko nepagrįstai dideli skaičiai studijų programos tikslų ir siekinių. Taip pat pabrėžė, kad tol, kol institucijoje programos tikslai ir studijų rezultatai iš esmės neegzistuoja, tol negali būti jokio konkretaus ryšio tarp vertinimo sistemos ir siektinų rezultatų. Ekspertų nuomone kai kurios programos vis dar nesivadovauja studijų rezultatų ir į studentą orientuotų studijų samprata.

2. Programos sandara

Programų sandaros sričiai ekspertai skyrė daugiau dėmesio apžvalgose. Apskritai apžvalgose ekspertai pateikė tik rekomendacijas šiai sričiai. Daugiausia išskyrė studentų darbo krūvį, kuris iš esmės yra išskirtinis faktorius lyginant su kitų mokslo sričių analize. Ekspertų nuomone iš studentų yra reikalaujama daugiau darbo negu numatyta jų studijų plane ir skirtinguose studijų dalykų aprašymuose. Taip pat kai kurių programų studentai patiria išlaidų, susijusių su kursinių ar kitų darbų kūrimu. Ekspertų nuomone aukštoji mokykla turi užtikrinti sąlygas, kad tokių išlaidų būtų kuo mažiau.

Taip pat ekspertai rekomenduoja daugiau dėmesio skirti studentų asmeninio reprezentatyvumo mokymui, kadangi to itin reikės absolventams, kurie dirbs su menu susijusį darbą. Tokie įgūdžiai yra būtini derantis su meno galerijomis, komercinėmis įmonėmis ir pan. Taip pat skatinama skirti daugiau laiko studentams imtis asmeninių rizikų, nepaisant to ar jos pasiteisins ar ne, tačiau tam turėtų būti sukurtos sąlygos programos rėmuose.

Ekspertai apžvalgose taip pat mini, kad vertinimų metu jie nepastebėjo didelių skirtumų tarp magistrantūros ir bakalauro programų. Jų nuomone magistrantūros studentai dažnai yra nepakankamai stimuliuojami (angl. *challenged*). Ekspertai pabrėžė, kad Europoje vystosi tendencija siekianti suteikti bendruosius gebėjimus bakalauro studijose, o magistrantūros studijose susikoncentruoti į intelektualius, vadybinius, profesinius įgūdžius. Taip pat tendencija juda link magistrantūros studijų, kurios nebūtinai siejasi su bakalauro studijomis. Šios tendencijos anot ekspertų Lietuvoje neatsispindi.

Galiausiai ekspertų nuomone dauguma programų nėra pakankamai atnaujintos ir neatspindi naujausių meno pasiekimų. Jų nuomone daugeliu atveju literatūra yra pasenusi, o tai atsiliepia ir dalyko turiniui. Ekspertai pabrėžia, kad elektroninės duomenų bazės ir elektroniniai ištekliai šiais laikais atstoja spausdintą literatūrą, tačiau šiais resursais reikia aktyviai naudotis.

3. Personalas

Ekspertai daugeliu atveju mini, kad menuose Lietuvoje dirba gerbiami ir pripažinti menininkai. Jie yra motyvuoti ir atsidavę dėstytojai. Tačiau tuo pačiu pabrėžė, kad jų atlygis yra labai mažas, ženkliai mažesnis negu daugumoje Europos universitetų, o tai ekspertų nuomone lemia nevisapusišką atsidavimą akademiniam darbui. Ekspertai

pabrėžė bendruomeniškumo svarbą tarp dėstytojų ir studentų menuose, o tai reikalauja gana didelio dėstytojų įsitraukimo. Ekspertų nuomone Lietuvos dizaino ir meno dėstytojų situacija yra netradicinė (angl. *unorthodox*), kadangi dėl mažo atlygio dėstytojai priversti papildomai užsidirbti kitose srityse, užsiimti profesine praktika. Taip pat ekspertai pastebėjo, kad realūs dėstytojų pasiekimai dažnai yra daug didesni negu nurodyti jų gyvenimo aprašymuose.

Visose programose ekspertai rado puikų studentų ir dėstytojų skaičiaus santykį. Ekspertai taip pat rado labai gerų dėstytojų ir socialinių partnerių bendradarbiavimo atvejų. Meno srities dėstytojams rekomenduojama skirti daugiau dėmesio tarptautiniams mainams, stažuotėms. Taip pat pastebima, kad tam tikrais atvejais programos yra sukurtos dėl dėstytojų (angl. *staff dominated*), jie nesikeičia, programos tampa labai statiškos ir nelanksčios. Rekomenduojama daugiau dėmesio skirti įsitraukimui į tarptautinės bendruomenės veiklas. Institucijoms rekomenduojama sukurti labiau išsamias dėstytojų kvalifikacijos tobulinimo programas. Taip pat daugiau dėmesio skirti dėstytojų supratimui apie Bolonijos procesą ir studijų rezultatų taikymą. Ekspertai paminėjo ir didelį dėstytojų amžiaus vidurkį tam tikrose institucijose, jų nuomone tai kelia grėsmę užtikrinant stabilumą ir sklandų programos įgyvendinimą.

4. Materialieji ištekliai

Apžvalgose minima, kad meno studijas vykdančiose aukštosiose mokyklose materialieji ištekliai yra pakankamai geri. Aukštosios mokyklos aprūpintos technine įranga, poreikius atitinkančiomis patalpomis. Visgi pastebima, kad vis dar mažai specialių vietų, kur studentai galėtų dirbti grupėse, o esančios tam skirtos patalpos nėra nuolat prieinamos, darbo valandos kartais ekspertams pasirodė per trumpos. Kaip ir kitų mokslo sričių apžvalgose, taip ir šiose minimas nepakankamas patalpų pritaikytas specialiųjų poreikių asmenims.

Apžvalgose taip pat minima, kad matomas materialijų išteklių gerėjimas, akcentuojama Europos struktūrinių fondų nauda. Nors ne visose aukštosiose matomas progresas, tačiau vertintojai tikisi, kad šios srities vystymasis eina tik į gerą.

Galiausiai ekspertai pabrėžė literatūros svarbą studijų procesui ir rekomenduoja išnaudoti naujausią literatūrą ir didinti anglų kalba parengtos literatūros apimtį bibliotekose bei studijų dalykų aprašuose. Kai kurių kryptų studijų programos smarkiai nusileido materialijų išteklių vertinimo srityje. Ekspertai ypatingai akcentavo filmų industrijos programų materialijų resursų trūkumą lyginant su kitomis kryptimis. Ypatingai ekspertai kritikavo išteklių trūkumą studentų filmų kūrimo procesui. Ekspertai taip pat pabrėžė virtualių resursų svarbą ir ragina aukštąsias mokyklas labiau išnaudoti virtualias mokymo programas ir jų teikiamas funkcines galimybes (Moodle aplinką ir pan.).

5. Studijų eiga ir jos vertinimas

Studijų eigos sričiai ekspertai skyrė mažai dėmesio parengtose apžvalgose. Galimai dėl to, kad tam tikros rekomendacijos buvo išsakytos prie kitų vertinamųjų sričių (pvz. meno programų studentų krūvis, nepakankami aukštųjų mokyklų skiriami ištekliai kursinių ar baigiamųjų darbų rengimui ir pan.).

Ekspertai dar kartą paminėjo studentų vertinimo sistemos atitrūkimą nuo dalyko studijų rezultatų ir programų studijų rezultatų. Ekspertų nuomone šioje srityje Lietuvos aukštosios mokykloms reikėtų tobulėti. Ekspertai pabrėžė, kad iš pirmo žvilgsnio vertinimo sistema atrodo nuosekli, susidedanti iš nuolatinio bendravimo su studentu, darbo santraukos įvertinimo balu, tačiau ekspertų nuomone institucijos turi įdiegti konkretesnę vertinimo sistemą, kurioje nedviprasmiškai būtų vertinamas studento progresas jį siejant su programos ir dalyko studijų rezultatais. Rekomenduojama pateikti studentams grįžtamąjį ryšį nurodant studento darbo stiprybes, silpnybes ir diskusijai skirtas pastabas. Tokia sistema padėtų tiek dėstytojams tiek studentams geriau suprasti progresą bei vertinimo kriterijus.

6. Programos vadyba

Programos vadybai ekspertų apžvalgose buvo skiriamas didžiausias dėmesys. Apžvalgose minima, kad ekspertai nepastebėjo didelių administracinio lygio problemų. Programos kokybės užtikrinimo procedūros veikia, jos orientuotos į neformalius sprendimus, tačiau tarptautiniai standartai, ekspertų nuomone, dar neintegruoti į programų valdymą. Taip pat rekomenduoja daugiau dėmesio skirti studijų programoms anglų kalba, tai ypač aktualu magistrantūros studijoms, kadangi tokiu atveju aukštosios mokyklos galėtų pritraukti daugiau studentų iš užsienio.

Ekspertai daug dėmesio skyrė savianalizės suvestinės rengimo kokybei. Jų nuomone tam reikia skirti daug daugiau dėmesio ir įsisavinti šio dokumento vertę, svarbą, tikslą, autorystę tiek iš savo veiklos tobulinimo prizmės, tiek iš akreditavimo pusės. Vertintojai pastebėjo, kad dažniausiai savianalizės rengiamos išorei, konkrečiai Studijų kokybės vertinimo centrui. Ekspertų nuomone toks požiūris nėra teisingas, o savianalizės dokumentas turi būti rengiamas kaip programos tobulinimui skirtas įrankis.

Ekspertai taip pat akcentavo įvaizdžio kūrimo svarbą, tiek pačios institucijos tiek rengiamų specialistų. Ekspertai rekomenduoja daugiau dėmesio skirti reklamai, teigiamo ir svarbaus įvaizdžio visuomenėje formavimui. Dažnai ekspertai pastebėjo, kad ankstesnių vertinimų rekomendacijos buvo arba neįgyvendintos arba įgyvendintos minimaliai. Jų nuomone tam turi įtakos ir tai, jog dėstytojai ir administracija kartais neturi reikiamų įgūdžių kaip tinkamai vertinti savo vykdomas programas, kokiais kriterijais vadovautis. Vertintojai pabrėžė, kad kai kurios aukštosios mokyklos yra itin priklausomos nuo išorės ekspertų komentarų ir nukreipimo. Ekspertų nuomone aukštosios mokyklos veikdamos tam tikroje aplinkoje turi jausti jos ritmą, suprasti ko reikalauja darbo rinka, kokie yra naujausi moksliniai pasiekimai ir stengtis prie to prisitaikyti, o ne laukti pasiūlymų iš ekspertų ir jais akiai vadovautis neprisitaikant prie konteksto. Ekspertai pastebėjo, kad dėstytojai vertina kokybę tik pagal sukurtą meno produktą, o tuo tarpu būtent gebėjimas valdyti savo veiklą yra vienas esminių kokybės rodiklių.

Rekomendacijos aukštojo mokslo sistemai

Ekspertai pabrėžė, kad menai yra skirti ne tik asmeniniam tobulėjimui ir profesijai, bet yra svarbūs ir šalies bei pasaulio kultūrai bei pačiai civilizacijai. Dėl šios priežasties ekspertai skatina remti menus ir jų raidą.

Taip pat ekspertai rekomenduoja priimant studentus didelį dėmesį skirti jų meniniams gabumams, o ne baigiamųjų egzaminų balams. Rekomenduojama ženkliai didinti valstybės finansuojamų vietų skaičių skirtą menams. Jų nuomone dabar skiriamas krepšelių skaičius neatspindi talentingų jaunų profesionalų, kurie norėtų ir galėtų studijuoti. Pridedant, ekspertų nuomone dabartiniai kaštai siekiant studijuoti mokomoje vietoje yra pernelyg aukšti, o tai lemia mažą studentų į mokamas studijų vietas pritraukimą. Apžvalgose tai susiejama su emigracija, ekspertų nuomone dauguma talentingų menininkų tokiu atveju renkasi užsienio universitetus. Ekspertai apžvalgose pabrėžia, kad būtent šios problemos buvo nuolatos minimos vizitų aukštosiose mokyklose Lietuvoje metu.